

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se određuje ma i jedne
stope krvlju i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dostojan
da se nazivlje narodom

Promjene i „promjene“

Donoseći ova razmatranja o jednom našem važnom pitanju o kojem se podosta i piše i govori, a kojeg se dotakao i V. Bezjak u citiranom članku o društvenim promjenama u Istri (vidi zadnji broj »Istre« od 4. V.) — uredništvo će rado objaviti o toj temi i eventualna drukčija — gledišta, kako bi se dala mogućnost da se taj problem što bolje osvijetli.

U posljednje vrijeme govori se i piše o tome, kako se Istra mijenja, kako se gubi njena patrijarhalna jednostavnost i kako se industrijalizira, a naš seljak proletarizira. Istra se, istina, mijenja, možda u zadnjih 20 godina nešto brže i naglije nego prije, no ona se mijenjala i prije. Nije to ništa neobično, mijenja se cijeli svijet, mijenja se život ljudi na cijeloj kugli zemaljskoj, pa zašto se ne bi mijenjao i način života naših ljudi u Istri.

Mijenjati se je počela kad je nastupio narodni preporod, kad su ljudi stali tražiti svoje škole, kad se mlada inteligencija razila po selima i počela ljude upućivati u savremeni napredak. Mijenjala se već onda kad je Pula postala velikom austrijskom lukom, kad je pola Istre koja je gravitirala na onu stranu nalazilo tamo kruha i zarade. Mijenjala se kad se Trst počeo sve jače razvijati, kad su brodogradilišta u Tržiču zaposlila na hiljade našega svijeta, koji je gravitirao prema Trstu. Mijenjala se i kad je Rijeka postala jedinom izvoznom lukom za tadašnju ugarsko-hrvatsku polovinu monarhije, pa je i tamo velik dio našega naroda nalazio hljeba, ukoliko mu ga doma zemlja nije mogla dati. No mi znamo, da ta promjena načina života nije promijenila narodne duše i da su općenarodni ideali ostali u duši našega hrvatskoga odnosno slovenskoga puka ipak isti, makar se on i obukao u građansko odijelo, makar se on vozio u autobusu umjesto u staroj dilažansi.

Govori se o promjenama u Istri u zadnjih 20 godina. Očito, promjene su tu. Izgled je zemlje sasvim drukčiji nego što je prije bio. Cijelu Istru ispresijecaju nove ceste, stara vicinalna željeznica Trst—Poreč uklonjena je, tračnice su upotrebljene kao staro željezo, a cestom prema Trstu jure brzi autobusi. Istra se pomalo i industrijalizira. Već se je prije rata na raznim njezinim stranama kopao bauksit. Danas se kopa ne samo bauksit, nego i kremen i ugljen, zemlja se intenzivnije obrađuje, provode se bonifikacije močvara i suše jezera, ljudi su svoja gospodarstva prilagodili novim zahtjevima.

I sva je sreća, da su naši gospodari svoja gospodarstva preokrenuli. Dok je Istra spadala pod Austriju najbolji i najrentabilniji način obradivanja zemlje bilo je bavljenje vinogradarstvom. Konzumno područje priznatih istarskih vina bilo je golemo i stizalo je bez ikakvih carinskih granica sve tamo do Galicije i Sudeta. Komu zemlja nije donijela toliko da bi se na njoj mogao prehraniti, odnosno ako je to bilo skopčano s prevelikom trudom, taj je jednostavno pošao u Trst, Pulu, Rijeku i tamo je u svako doba nalazio zarade, da nadoknađi manjak u zemlji.

Nakon rata prilike su se promijenile. Italija nije konzumno područje za istarska vina, jer i sama obiluje dobrim vinima. Ona naprotiv oskudijeva na žitu, na stoci, na industrijskim sirovinama. Trebalo je dakle gospodarstva preurediti. Mnogi, koji su bili dovrtljivi i spretniji ubrzo su to uočili. Mi smo vidjeli da se naročito srednja Istra odmah nakon prevrata bacila na stočarstvo, na proizvodnju mlijeka, sira, vrhnja, maslaca, za koje je artikle imala u trim velikim gradovima Trstu, Puli i Rijeci dobrog konzumenta.

Danas se na sve strane kopa rudača; u Krapanu je podignut čitav grad, na raznim krajevima Istre vadi se kremen, a osobito bauksit, gaj se brnestrta za tekstilnu industriju, polja se obrađuju na moderniji način gospodarskim strojevima, a sve se to silom prilika povezuje već u interesu države dobrim cestama i autobusnim vezama. Nije to ništa neobično. I druga bi država s istom gospodarskom strukturom kakovu ima Italija tako postupila. Država s drukčijom gospodarskom strukturom postupila bi opet onako kako bi za njezine prilike bolje odgovaralo, a seljak bi svoja gospodarstva opet morao prilagoditi prilikama.

Istina, sve to može da utječe na vanjski izgled i zemlje i ljudi, no duša narodna ostaje u srži svojoj ipak ista. Križanština na pr. i Žminjština, pa Sutlavština oko Drage bila je najpatrijarhalnija. Danas se i tamo život promijenio. Naš seljak danas tamo radi s modernim gospodarskim strojevima i openito se uz rijetke iznimke može reći da je imućan. Svaki ima svoje lijepo zaokruženo gospodarstvo, pomirio se sa sudbinom, gleda da održi svoj posjed i svoje imanje i sakuva ga svojoj djeci, plaća poreze, sluša vlast i ne ide glavom kroz zid, jer je pametan. U gradu i u kontaktu s gospodom govori, koliko zna i možda italijanski, kod kuće i u svom selu ne pozna drukčijeg go-

ZAPAMĆENJA DRA GUSTAVA GREGORINA

UZ 25-GODIŠNJICU OSNUTKA JUGOSL. ODBORA

Prilike u Trstu 1915. — Sastanak s drugim članovima Jugoslavenskog odbora. — Konferenca s Masarykom. — Posjet Izvoljskome. — Susret s Wilsonom. — Razgovori s talijanskim generalom Mollom.

U prošlom smo se broju našega lista na uvodnom mjestu spomenu li dvadesetpetgodišnjice osnutka Jugoslavenskog Odbora, podvukavši idealizam naše tadašnje emigracije. Rad Jugoslavenskog Odbora i uloga, koju je on u stvaranju naše države izvršio toliko su opsežni, da se mi danas sa začuđenjem pitamo, kako je bilo moguće da je taj relativno dosta mali skup ljudi fizički dospio, da sve to obavi. Golemi arhiv Jugoslavenskog odbora, koji je pohranjen u Zagrebu, a koji govori o radu svakoga pojedinca u tom velikom stvaranju, još nije proučen. Svakako će pojedini likovi onih naših starih idealnih boraca, među kojima je — na čast užem zavičaju — bio i lijep broj naših narodnih radnika iz Istre, Trsta i Goričke iskrsnuti u svoj veličini svoga lijepog i svijetlog lika.

Od naših javnih radnika bili su u odboru: Dr. Dinko Trinajstić, Dr. Gustav Gregorin, Dr. Vošnjak, Milan Marjanović, Ante Mandić, Krčnanin pop Niko Gršković, Drago Marušić, Dr. Jedlovski iz Trsta i dr.



Dr. Gustav Gregorin

Povodom 25 godišnjice osnutka Jugoslavenskog Odbora posjetio je jedan od urednika ljubljanskog »Slovenca« Dr. Gregorina i zamolio ga da isprika neke od svojih uspomena iz onih dana.

— Kad su se stali pronositi glasovi o tome — kaže Dr. Gregorin — da će Italija ući u rat na strani Saveznika mi smo se u Trstu češće sastajali i na jednom smo takvom sastanku voditelja našega naroda na Primorskom zaključili, da netko od naših podje u inozemstvo, gdje će se pridružiti

ostalim voditeljima i tamo zastupati naše želje i težnje. Odlučeno je bilo da podijemo u tudjinu Dr. Vošnjak i ja. Među ostalima bili su na tom sastanku prof. Spinčić i Dr. Leginja.

Da bih u inozemstvu mogao zastupati što širi krug, odlučio sam da odem u Budimpeštu i da tamo potražim nekoliko jugoslavenskih poslanika u mađarskom parlamentu. Noću sam otputovao preko Pragerskoga u Budimpeštu i tamo se u jednom hotelu sastao s jednim od članova hrvatsko-srpske koacije. Objasnio sam mu našu odluku da podijem u tudjinu i htio sam saznati mišljenje poslanika toga kluba. Upitao sam ga mogu li slobodno kao poslanik ući u zgradu mađarskoga parlamenta. Odgovorio mi je da se njegovi drugovi svi slažu s nama, ali da u parlament nikako ne dolazim, jer da je sve puno uhođa. Želim li dobro sebi neka čim prije otputujem natrag u Trst. I tako sam drugog dana popodne naglo otputovao iz Budimpešte i vozio se čitave dvije noći. Članovi delegacija bili su dakle o našoj namjeri obaviješteni.

U Trstu se je tada brinuo za prehranu stanovništva poseban odbor vojničkoga zapovjedništva, a u odboru je bio i pokojni Dr. Slavik. Taj odbor je stalno dostavljao uredništvu dnevnika »Edinost« sve raspise i uredbu u njemačkom jeziku i to tako kasno na večer, da tih propisa nitko u uredništvu nije mogao tako brzo prevesti s njemačkoga na slovenski. Zato smo u uredništvu odlučili da ih objavljujemo u njemačkom.



Spomen-diploma koju su ljubljanska emigrantska društva predala Dr. Gregorinu prigodom njegove 80-godišnjice

vora nego svoj materinji jezik i s djecom i s familijom i sa susjedima. U tom pogledu jedino je možda zapadna Istra, i to ona tih uz more, drukčija. Tamo mladež već smatra nemodernim pozdraviti s »dobar dan« — »dobro jutro« — »dobar večer«, nego smatra lijepšim i savremenijim govoreći hrvatskim jezikom ipak pozdraviti sa »bona sera«.

Istra se dakle mijenja i vanjsinom i načinom života. No nije to slučaj samo u Istri. Sav se svijet mijenja. Mijenjaju se i druge pokrajine Italije, mijenja se lice i nalikje svake države u Evropi, mijenja se i način života, jer se danas živi drugim tempom nego nekada. Onaj tko živi trajno u Istri i svakog dana gleda razvoj prilika i zemlje, taj ne zapaža toliko svih tih promjena. Opazi

ih i ostaje iznenadjen i duboko impresioniran onaj, koji se nakon 20 godina izbjivanja vrati u Istru. Ostao bi međutim isto tako iznenadjen, da se nakon 20 godina izbjivanja vratio iz Amerike, recimo u Bosnu.

Ali jedno po našem mišljenju stoji, da se duša narodna nije ni u čemu promijenila. Možda ima drukčije poglede na život i svijet, što nije ni čudo, danas u doba radija, brzoga i telefona i dnevne štampe, ali ideali ostaju uvijek isti. Ti se ne mijenjaju. Ne smije se naime zaboraviti, da Istra nije otkinuti otocič u tudjem moru. Tu je neprekinuti kontinuitet i etnički i geografski, a veze s braćom iste krvi i jezika danas u doba brzoga, ekspresne pošte i brzih komunikacionih sredstava, nije moguće prekinuti.

Jednoga jutra međutim došao je od carskog namjesništva nalog, da se urednik javi kod carskog namjesnika. Znali smo da će nas pograbit na red zbog toga, što odredbe objavljujemo u njemačkom jeziku. Odgovorni urednik Cotič malo se uznemirio i postalo mu je vruće, ne znajući kako da se opravda pred namjesnikom. Zato sam ga žurno umirio i izjavio mu da idem ja sam namjesniku. Mislio sam si, da će se meni kao poslaniku biti lakše opravdati.

Otišao sam carskom namjesniku Fries Skene-u. Taj zahvaljuje svoje ime vjerovatno kakvom škotskom predju. Odmah se počeo tužiti što naš list objavljuje raspise u njemštini. Odgovorio sam mu da ih objavljujemo na njemačkom zato, što ih na njemačkom primamo.

»No, no, mi znamo zašto ih objavljujete u njemštini! Tko je urednik lista?«

Odgovorio sam mu: »Cotič«.

»Recite mu, da ću ga odmah poslati na frontu«.

»To ne ćete moći učiniti jer je prestar!«

Znao sam da je svojim intrigama otkrao bivšeg namjesnika princa Hohenloea iz Trsta, zato sam skrenuo razgovor.

»Hohenloea nam je sve spise dostavljao uvijek slovenski«.

Namjesnik se je nato počeo izgovarati, da mora imati obzira s Talijanima. Odgovorio sam mu:

»Tjme ne ćete Talijane odvratiti od toga da ne stupe u rat i proti vama!«

Nervozno me je upitao: »Odakle to znate?«

»Znam odakle i vi. Ta vi imate cijelo vrijeme spreman auto, da pobjegnete iz Trsta«. Nato sam nastavio: »No ni ja ne ću ostati ovdje u Trstu jer znam da me Talijani imaju u popisu onih osoba, koje će odmah internirati čim stignu u Trst. Ja takodjer odlazim«.

Malo zatim otišao sam policijskom ravnatelju, koji je tada u Trstu bio Slovenac, imenom Mahkovec. Izjavio sam mu da želim otići u inozemstvo i da trebam putnicu. Izjavio sam mu, da želim zato otići, jer da će Italija Austriji navijestiti rat. Odgovorio mi je:

»Ako Italija navijesti rat, onda će Talijani doći prvim brzim vlakom u Trst, jer na toj strani nijesmo ništa pripralni. Nego zašto idete u tudjinu kad možete lako u Hrvatsku, na pr. u Zagreb«.

Uporno sam ustrajao na tom, da idem u tudjinu, jer da imam boležljivu ženu, koja ide da potraži zdravlja u inozemstvu. Putnicu sam dobio, ali u Švicarsku nijesam pošao preko Italije nego preko Innsbrucka i Feldkircha. Tek što sam otputovao već me je u Trstu tražila policija.

Kad sam došao u Ženevu, priključio sam se ostalim članovima skupine, koju je vodio Dr. Trumbić. Imali smo odmah prvu konferenciju i malo zatim i sastanak s Masarykom. Na tom sastanku s Masarykom bio je i češki novinar Slavjanski. Bili su tu već i Dr. Trinajstić i Dr. Vošnjak. Nakon ženevskih savjetovanja otputovali smo u Pariz, gdje nas je pokojni Supilo obavijestio o sadržaju londonskoga ugovora.

Sadržaj londonskoga ugovora nas je, naravno, teško pogodio, no ipak smo odlučili da saznamo o njemu nešto više. Na njegove posljedice morali smo upozoriti prije svega Rusiju to jest Izvoljskoga, koji je tada bio ruski poslanik u Parizu.

Zatražili smo audienciju i dobili je. Kad smo došli k njemu počeli smo mu govoriti o teškim uvjetima londonskoga pakta. Izvoljski se je branio i tvrdio je, da Rusija nije nikad potpisala takvog ugovora, da mu ni sadržaj takovog ugovora nije poznat.

Odgovorili smo mu da znamo za ugovor i sve njegove uvjete. Istom kad smo mu spomenuli, da nam je sadržaj ugovora saopćio Supilo, priznao nam je da i on sam zna za njegov sadržaj. Upitali smo ga kako bi bilo moguće odstupiti takovu slavensku Metropolu kakova je Dubrovnik.

Izvoljski pak nije znao ništa posebna o Dubrovniku, nego se je okrenuo o zemljovidnoj karti i pokazao nam Carigrad i njegovu okolicu. A Carigrad je londonski ugovor obećao Rusiji. Velika slavenska država mora voditi računa o tome predjelu Evrope. Odvratili smo mu da za malen narod može Dubrovnik imati veliko značenje. To je bilo sve što smo kod Izvoljskoga obavili.

Iz Pariza smo otputovali u London, gdje je bio zatim 1. maja ustanovljen Jugosla (Nastavak na drugoj strani I stupac)

„Vulcania“ i „Roma“ otputovali u Ameriku

Trst — Zbog nesigurne situacije u svijetu, a pogotovo otkako su Englezi izdali nalog, da njihovi brodovi ne smiju ploviti Sredozemnim morem, izgledalo je da postoji opasnost za brodove, koji bi tuda putovali, pa su svi očekivali da će i tršćanski brodovi za sada odustati od svojih redovitih putovanja. Međutim su na 29. o. m. j. svejedno iz Trsta otpu-ovali svojom redovitom prugom za Sjevernu, Srednju i Južnu Ameriku brodovi „Vulcania“ i „Roma“.

To je ljudima dalo nade da na Sredozemlju ne će biti nikakvih ratnih zapletaja, a najmanje da bi oni mogli pogoditi Italiju, jer da ona inače ne bi svoje brodove slala iz svojih luka.

NADBISKUP U ANCONI JE ROVINJAC

Rovinj — Rovinjac Marko Della Pietra, franjevac, imenovan je nadbiskupom u Anconi. U gradu se skupljaju doprinosi, da se novom biskupu kupi skupocjeni biskupski prsten. Skupljanje ide dosta sporo. Gradska općina votirala je 100 lira. Akciju vode rovinjski fratri.

GROZAN ZLOČIN U IZULI

Izula — U Izuli dogodio se težak zločin, koji je uzbunio cijelo mjesto i okolice. Nedaleko Izule u kraju zvanom Tresavor nadjena je u jednoj kolibi koja se nalazi usred vinograda jedna 30 godišnja žena mrtva sa zgnječenom glavom. Zločinac je, da bi zameo trag svom zlodjelu, bacio žrtvi na glavu veliki kamen, koji je toliko izobličio lice da se nije mogao ustanoviti identitet. Osim toga je još i zapalio kućicu misleći da će tako sve izgorjeti.

Plamen je međutim za vremena opazen od seljaka, koji su došli gasiti kućicu i ustanovili grozan zločin. Istraga nije dugo trajala. Zločinac je već subtrudan uhvaćen. To je neki Francesco Vardabasso iz Strunjana kod Pirana i žrtva je neka Luiza Mondo iz Izule. Zločinac je odveden u piranski zatvor. Ljudi su veoma ogorčeni na tog pustolova i zlikovca.

(Nastavak sa prve strane)

venski odbor. Stanovali smo razbacano po hotelima. Meni je bilo povjereno da uredim financije odbora. Prije toga je financijsko poslovanje bilo dosta jednostavno, no osad su stale stizavati odboru velike potpore iz Amerike. Najviše potpora slali su Jugoslaveni iz Južne Amerike, gdje je sabirnu akciju vodio Baburica. Novčanih sredstava sabranih na taj način imali smo uvijek dosta. Kad smo sa svojim poslom poslije rata bili gotovi mogao je Trumbić lako predati preko milijun dinara. Taj novac naime odbor nije više trebao.

Malo zatim otišla je deputacija našega odbora državnom podtajniku u engleskom ministarstvu vanjskih poslova Crewu. I njemu smo obrazložili naše poteškoće s uvjetima londonskoga ugovora. Jednostavno nam je odgovorio:

»Nijedan narod ne može svega najednom učiniti. No polagano ćemo već urediti sva pitanja.

Kad je bio Wilson u Parizu, oglašili smo se kod njega da nas primi u audijenciju, da bismo mogli i kod njega zagovarati našu stvar. U delegaciji koja je išla k Wilsonu bili smo od Slovenaca Dr. Vošnjak, Dr. Schwegel i ja.

Razlagao sam Wilsonu naše stajalište i upozorio ga na to, da njegovih 14 točaka ne obuhvaća sve naše želje. Odgovorio je:

»Što hoćete? Ja sam sam i moram se boriti proti svim ostalima. Zato me u toj borbi morate i vi podupirati. Ono što ne možemo postići danas postići će i upotpuniti Savez Naroda«.

»Dozvolite da vam kažem svoje mišljenje o Savezu Naroda« rekao sam mu ja. Drugi su Savez Naroda pokvarili i on ne će biti ono što ste si Vi zamislili. Savez Naroda će prije svega braniti interese velikih naroda proti malim narodima«.

Wilson je nato odgovorio:

»To je svejedno. Ideja je na pohodu, a ideja na pohodu se ne smije zadržavati«.

Za naš rad zanimao se je i glavni urednik vodećeg lista »Times« Wickham Steed. Jednom prilikom pozvao nas je k sebi. Na sastanak je došao i talijanski general Molla. Steed je htio naše stanovište složiti sa stanovištem talijanskih prvaka.

General Molla je na sastanku zagovarao misao, da Gorička dodje pod Italiju i nastojao nas je nagovoriti na popuštanje. Odgovorio sam mu među ostalim:

»Mi nemamo prava popuštati, jer mi smo ovdje u inozemstvu dobrovoljni zastupnici našega naroda i nemamo prava davati nikakvih obaveznih izjava«.

Nakon toga sastanka napisao je Dr. Trumbić opsežnu spomenicu o tom razgovoru i o mislima koje su na niem bile izmijenjene. Ta spomenica mora biti u arhivu u Zagrebu.

Nanizao sam — kaže Dr. Gregorin — samo nekoliko podataka iz opsežnoga djelovanja Jugoslovenskog odbora u inozemstvu, da bi se prigodom 25 godišnjice njegovog osnivanja sjetili glavnih crta njegova djelovanja oko sudbine našega naroda.

IZ RODNOGA KRAJA

Spremamba italijanskih srednjih šol

Italijanski ministarski svet je med ostalim odobril tudi načrt zakona, ki zadeva preureditev pouka v srednjih šolah, kakor tudi sam ustroj srednje šole. Načrt prevede za učiteljske, gimnazijske in srednje tehnične šole skupne prve tri razrede (corso triennale unico). Prvi razred te enotne šole bo odprt s prihodnjim šolskim letom. V naslednjih letih bodo zaporedoma odprli še ostala dva. Največ pažnje bodo odslej posvečali čitanju. Latinsčina in matematika bosta oproščeni dosedanjega mehanicizma. Zgodovina se bo predavala in to samo najvažnejša brez datomov. Učenje tujega jezika bo odpravljeno. V

tretjem razredu bodo podučevali učenke med drugim tudi v vojaški kulturi, učenke pa v domačem gospodinjstvu. Vsak razred ne bo smel imeti več kakor 30 učenec. Šole z manj kakor 24 razredi bo vodil ravnatelj, ki bo po možnosti tudi podučeval. Od ravnateljskega mesta so izključene žene. Za vpis je potrebno napraviti sprejemne izpite in starost učenec mora biti 10 let. Šolnina za nov tip šole bo skoro enaka dosedanjim šolninam za gimnazije. Kar je posebno zanimivo, je to, da so predpisane višje šolske takse za učenke kakor za učence.

270 TALIJANA IZ JUGOSLAVIJE VRATILO SE U ITALIJU

Trst — Na 4. o. m. j. podnevnim vlakom, koji stizava iz Ljubljane došlo je 270 Talijana, koji su u smislu sporazuma izmedju Italije i Jugoslavije, iselili iz Jugoslavije u Italiju. Na centralnom kolodvoru dočekali su ih predstavnici vlasti i organizacija s glazbom i klicanjem. Na kolodvoru su se doseljenici uspjeli na autobuse, koji su ih odveli

u restauraciju pivovare Dreher, gdje im je bio priredjen objed. Poslije podne su pregledali grad.

Računa se da je dosada iz raznih krajeva svijeta repatriirano do 70.000 iseljenih Talijana. Naseljuju ih na nekad močvarna a sada isušena i meliorirana polja u okolici Rima.

CRKVENI GOD U ŠKURINJU

Rijeka — U Škurinju, riječkom predgrađu, nalazi se starinska crkva Majke Božje od milosti, koja je nekad bila mjesto hodočašća Riječana, Kastavaca i cijele one okolice.

U knjizi koju je napisao o toj crkvi riječki kanonik Poglajen nalaze se dokumenti, koji dokazuju da je u staro vrijeme ta crkva na Spasovo bila stjecištem hodočašnika iz sve bliže i dalje okoline. Ta su se hodočašća vremenom izrodila u prave pučke veselice, sajame, pijače i plesove, na kojima je često dolazilo do tučnjave izmedju ratobornih Kastavaca i Riječana. Zbog toga su te veselice bile već u staro vrijeme zabranjene, a kanoniku riječkog kaptola Gašparu Ričanu bilo je stavljeno u dužnost, da pazi na to, da u crkvu ne ulaze obožavajući ljudi, a vino da se poslije svrše-

nih crkvenih pobožnosti ne smije točiti. Ples je pogotovo bio zabranjen.

Ta je svečanost bila svake godine na Spasovo. Poslije svjetskoga rata svečanost se nije više održavala. Od 1919 do 1936 crkva je bila zatvorena, jer je tik uz nju povučena granica tako da Kastavci i druga okolica nijesu više mogli tako lako do nje. Župnik iz Drenove došao bi samo jedanput u godini i to na Spasovo, u nju služiti misu, nakon čega bi crkvu zatvorio. Sada je ta crkva dodijeljena riječkoj bolnici, pa u njoj služi misu duhovnik riječke bolnice.

Ove godine počeli su opet održavati u njoj crkvene svečanosti, pa je na Spasovo došlo mnogo naroda, bile su odslužene pjevanje mise, a popodne blagoslov i svibanjska pobožnost. Ipak ni izdaleka nije bilo toliko naroda, kao nekada, a ni pučke svečanosti nije bilo.

IZPRED TRŽAŠKEGA SODIŠČA

Trst, maja 1940. — Pred sudišćem se je obravnavala smrtna nesreća, ki se je dogodila 21. maja 1938. pri Postojni pri kateri je našel smrt kolesar Josip Hubner, težje pa sta bili poškodovani kolesarki Pavla Mahnič in Emilija Novak. Nesreća se je dogodila pri Sezani. Iz Postojne je vozil avtomobil princa Maksimilijana Windischgrätzja šofer Peter Hubert z veliko brzino. Ko je opazil kolesarje, je prijel za zavore, toda zaradi mokrega asfalta je vozilo zdrknulo na levo stran in zadelo v kolesarje, ki so vozili eden za drugim pravilno po desni strani ceste. Na procesu sta bili prisotni obe žrtvi, ki jima bo ta nesreća ostala za vse življenje. Mahničeva si je pri tem zlomila nogo in je ostala po-

habljena ter mora uporabljati ortopedni aparat. Z Novakovo pa je bilo še težje. Pri nesreči si je zlomila ključnico in levo stegnenico, kar je povzročilo da so ji morali odrezati levo nogo. Takoj po nesreči so karabinerji ugotovili da je avto brzel s preveliko brzino, zaradi česar se je zgodila nesreća. Obtoženec ni bil prisoten na obravnavi, ker je bil poklican k vojakom kot nemški državljani in se trenutno nahaja na Siegfriedovi liniji. Vse priče na procesu so izjavile, da je avtomobilist zakrivil nesrečo zaradi prevelike brzine, vendar pa je sodišče uvaževalo olajševalne okoliščine po zakonu 33 in kaznovalo Huberta samo na 4 mesece zapora in še to pogojno.

Požar u Novigradu

Poreč — Javljaju iz Novigrada (Cit-tanove) da je tamo munja zapalila kuću nekog De Mičela. To se je dogodilo oko 3 sata poslije podne. Brže bolje priskočili su u pomoć mornari, koji se nalaze u luci, te svi građani tako da je za relativno kratko vrijeme uspjelo požar pogasiti.

Stare granate

Rijeka — Na oglasnim stupovima nalijepljeni su veliki plakati, koji upozoruju općinstvo na stare granate, koje nijesu eksplodirale. Nagrade za one koji pronađu takovu granatu odnosno jave vlastima, gdje se nalaze, dobivaju dvostruku nagradu nego li do sada.

POSVADILI SE SELJACI

Materija — Seljaci Dušan Pregelj i Vjekoslav Vikić nijesu se baš slagali, pa je zbog nekih starih računa dolazilo medju njima češće do svađa, pa i tučnjava. Nedavno su se opet sreli na trgu. Vikić se je neobično iznenadio, kad ga je Pregelj pozvao k sebi u kuću, da se izmire. Uvjeren da Pregelj dobro misli, a želeći i sam, da konačno ta njihova svađa svrši on je lijepo pošao za Pregeljem u kuću. U zao čas! Pregelj čim su ušli u kuću otvori ladicu stola, izvadi kuhinjski nož, pa skoči na Vikića, zadavši mu po glavi nekoliko rana. Vikić je jedva umakao, krvave glave. Dakako da je odmah podnio prijavu, pa je Pregelj ovih dana osuđen na 2 mjeseca i 20 dana zatvora, te da plati troškove sudskog postupka.

SMRT ARMINA BRUNNERJA

V nedjeljo dne 5. t. m. je u Zagrebu umrl veledindustrijalec dr. Armin Brunner, zastopnik predlinjskega podjetja Jakob Brunner dedič. ki ima tudi na Goriškem svoje obrate.

Općinska štedionica u Poreču

Poreč — Sagradjena je nova zgrada za općinsku štedionicu u Poreču, koja bi imala da popravi teško gospodarsko stanje u Poreštini. Hoće li štedionica početi stopama nekadašnjeg »Giunte«, koja je ostala našem narodu u slaboj uspomeni ne zna se. Na čelu štedionice je markiz Polesini, koji je i u Giunti imao odlučujuću riječ.

SKUPE VAZE

Cres — U crkvi Svetoga Bartula na Cresu, koja leži na osamljenom mjestu na brežuljčicu medju zelenilom i cvijećem, bile su dvije obične staklene vaze, u koje je, kad bi slučajno crkva bila otvorena, narod metao poljsko cvijeće.

Jedne večeri vraćajući se 34 godišnji Antun Bajčić kući s paše gdje je bio sa nekom starom kobilom došao je do crkvice gurnuo nogom vrata, otvorio ih i ušao. Dvije vaze su mu se svidjele i on ih je prisvojio. Obe vaze ne vrijede ni 20 lira. Na njegovu nesreću taj je njegov čin odnekade gledao neki financijski stražar, koji mu je odmah uzeo vaze i podnio prijavu. Bajčić je zbog tog čina koji je smatran kao svetogrđje osuđen na godinu dana zatvora i 1200 lira globe, a osim toga da plati i sve sudske troškove. Skupe su to bile vaze.

LJUDSKO GIBANJE V OPATJEM SELU

Opatje selo, maja 1940. — V teku meseca aprila je bilo 8 rojstev in 8 smrtnih slučajev, izselili so se 3 domačini, a priselilo se je 11 oseb. Bila je samo ena poroka: Josip Susić se je poročil z Marijo Tomažičevo. Umrli so: Franc Pahor star 2 dni, Ladislav Devetak 29 let, Franc Marušić 20, Filip Semolič 84, Marija Devetak 49, Franc Pahor 49, Anton Blažić 79, Vincenc Perin 38.

DROBIŽ

Gorica — Pred sodniki sta se morala zagovarjati 27-letni Franc Marušić in 26-letni Alojz Komel, ker sta iz Panovca odnesla 13 stotov drvi. Marušić je bil obsojen na težko kazen 8 mesecev zapora in 800 lir denarne kazni, medtem ko je bil Komel oproščen zaradi pomanjkanja dokazov.

Trst — Pred okrajnim sodiščem se je končal proces proti obtožencem umora Grunja v Marzanu nad Koprom. Sodisce je obsodilo Hrovatina Josipa, starega 29 let iz Šmarja na 10 let zapora in 3 leta policijskega nadzorstva.

Herpelje — Kozina, — Kmetovatec Peter Bayh, 70 let iz Beke je padel z voza, ko je nakladal seno. Pa nesreči so ga poslali v bolnišnico, kjer so ugotovili, da ima prelomljeno hrptenico. Njegovo stanje je zelo nevarno.

Postojna — V Velikem Otoku je umrl v visoki starosti Josip Jurca, odlični gospodar in zaveden mož.

Loke pri Krombergu. — Pred kratkim se je naselil v Lokah furlanski duhovnik Celedoni, ki bo opravljal vsa duhovniška dela v loški cerkvi

Vojšćica na Krasu. — Ko je podiral zid je zidar 39-letni Juren Edvard zadel z orodjem ob staro granato, ki je eksplodirala in ga težje ranila. Zdrabilo mu je roko in odneslo več prstov.

Barkovlje pri Trstu. — Pri mostu se je dne 3. maja iztiril vlak. Človeških žrtev ni bilo.

Gorica — Pred sudišćem sta se morala zagovarjati Marija in Orest Kavs iz Renč, ker sta hotela ogoljufati bolniško blagajno s krivo izjavo, o zadobljenih ranah pri delu. Orest Kavs je bil obsojen na 4 mesece zapora pogojno.

Rihemberk — 870 lir denarne kazni je dobila 50-letna Lucija Vertovec, ker je tihotapila špirit.

Trst — V ladjedelnici sv. Marka je bila svečano izvršena uradna predaja velike oklopnice »Vittorio Veneto« italijanski vojni mornarici. To je najmodernija italijanska vojna ladja do sedaj.

Koper — V tukajšnji jetnišnici je bil pred dnevi redek dogodek. Na prošnjo je bil jetnik Josip Levalevič premeščen iz zaporov v Parmu v koprške zapore, z željo da bi se poročil z jetnico Amalijo Levalevič. Oblasti so njegovi želji ustregle in te dni se je vršila nenavadna poroka.

Lonjer — Po dolgem prizadevanju se je vendarle izpolnila davna želja vaščanov: te dni so dobili elektriko. Čeprav gre nad Lonjerjem vod visoke napetosti in je vas le malo odaljena od Trsta, je vendar do sedaj prevladovala le petrolejka.

Proljetno cijepljenje djece

Pazin — Izišao je raspis prema kojemu treba svu djecu od 2 do 10 godina koja do sada još nisu bila cijepljena donijeti na cijepljenje. Roditelji koji bi to propustili bit će kažnjeni globom od 50 do 500 lira.

Cijepliti se imaju 1. sva djeca, koja su rođena 1938. i 1939., 2. sva djeca koja se nalaze po raznim dječjim skloništima i dječjim vrtićima, a dosada još nijesu bila cijepljena ili je cijepljenje bilo bezuspješno i konačno 3. sva djeca koja su članovi GIL (omladinske organizacije), koja se spremaju ove godine na ljetovanje s dječjim ljetnim kolonijama. Ova djeca imaju prednost pred drugima.

Predavanja na Pazinštini

Pazin — Pazinski fašijo je vrlo aktivan i mnogo polaže na to, da dodju njegovim predstavnicu u direktan doticaj s našim narodom po selima. Sve češće se priređuju »razgovori s narodom« po selima, kako bi se u našim ljudima pobudio interes za političke i gospodarske probleme države. Tom se prilikom redovito dijele primjerci raznih talijanskih časopisa. Prošle su nedjelje i opet održana takva predavanja u Gračišću, Pčinu i Svetoj Katarini. Održao ih je pazinski fašista Duchini (Dukić). Tema je bila Savremeni politički problemi u Evropi i svijetu.

Pazite na djecu

Rijeka. — Mali Ivan Žiberna iz Prema ostavljen bez nadzora tako je nesretno pao da je prelomio nogu u desnom koljenu. Otac ga je vlastoručno donio u bolnicu na Rijeci, gdje će ga zadržati na liječenju barem mjesec dana.

UPORABA SLADKORJA NA TRŽAŠKEM

Tržaški listi poročajo, da so javne institucije (Dopolavori, lekarne, vojašnice, pekarnice itd.) prejemale prej 1.240 stotov sladkorja na mesec, sedaj pa jih te institucije uporabijo samo 780 stotov.

ITALIJA, ANGLIJA I FRACIJA V SREDOZEMSKEM MORJU

PROBLEM KOLONIJ V LUČI SEDANJEGA KONFLIKTA

»Jutro« (Ljubljana) je prineslo od svojega rimskega dopisnika sledeča politična razmotrivanja iz katerih je razvidno, v čem obstoji sedanji spor Italije in Zvezni-kov glede kolonij oziroma Sredo-zemlja.

*

»Po velikem uspehu fašistične politike v Abesiniji je izgledalo — pravi »Jutro« — da je Italija za nekaj časa v kolonialnem pogledu saturirana, tembolj, ker potrebuje najmanj desetletje za gospodarsko organizacijo svoje Vzhodne Afrike. Toda v smislu svoje dinamične politike in zaradi velikih preokretov, do katerih je med tem prišlo v srednji Evropi, se tudi fašistični režim ni mogel zadovoljiti z doseženimi lavorikami, temveč je kmalu postavil nove zahteve v zvezi s svojim zaprtim položajem v Sredozemlju ter z življenjskimi potrebami novo ustanovljenega imperija. Tako je prišlo do definicije italijanskih zahtev napram Franciji in Veliki Britaniji z znano formulo: Tunis—Suez—Džibuti. Od te formulacije je preteklo več kakor leto dni, toda italijanske zahteve niso postale bolj določene, niti se niso o njih vodila nikakoli pogajanja. Ta formulacija pomeni predvsem, da obstojajo zelo težke italijanske kolonialne zahteve napram zapadnim demokracijama, v prvi vrsti proti Franciji. Italija se čuti »ujetnika« v Sredozemlju ter smatra za nezadostno zavaravano svojo zvezo s svojim vzhodno-afriškim ozemljem. Znan je Mussolinijev izrek, da je Sredozemsko morje za Italijo življenje, dočim je za ostale velesile samo prometna zveza. Italija se pritožuje nad britansko-francosko hegemonijo v tem morju, zavezniki pa ji odgovarjajo, da priznavajo in sprejmejo samo ravnopravnost med tremi pomorskimi velesilami v tem morju, medtem ko odklanjajo italijansko hegemonijo. V italijanskem tisku lahko pogosto čitamo aluzije na oba »ključa Mediterana«, Gibraltar in Suez, ki naj se vrneta svojim prvotnim posestnikom, ker bi se samo v tem primeru Italija čutila svobodno v tem morju. Toda s temi morskimi ključi stoji in pade vsa veličina britanskega imperija. O Malti kot strateškem oporišču se veliko ne govori, ker je samo 90 km oddaljena od Sicilije in jo Italijani ne smatrajo za posebno oviro. Pač pa omejuje dostikrat preganjanje italijanskega življa na tem otoku.

Tunis s svojo ogromno vojno luko Biserto je za Italijo velikega strateškega in etničnega pomena, ker direktno ograja Sicilijo. Kakor je znano, živi v Tunisu nekaj več kot sto tisoč Francozov in ravno toliko ali samo nekaj manj Italijanov. Italija bi hotela ohraniti to narodnostno stanje in zahteva zato takšen statut, ki bi onemogočil nadaljnjo naturalizacijo Italijanov, na to pa Francija ne pristaja. Manj verjetne se zdijo rešitve, ki se sicer slišijo v Rimu, o kondominiju ali skupni oblasti v tuniškem protektoratu, pa tudi o popolnoma neodvisnem Tunisu z odgovarjajočimi vplivnimi sferami. To bi bile kompromisne rešitve. Angleško-francoska vojna mornarica v Sredozemlju je sicer po to-narj močnejša od italijanske, toda Italijani so prepričani, da bi obvladali nasprotnike s svojim močnejšim brodom-jem podmornic in z velikansko silo svojega letalstva, zlasti s pomočjo oporišč na Siciliji in Sardiniji, dočim bi seveda Otrantska vrata takoj zaprla z minami.

V prometu skozi Sueški prekop je dosegla Italija po ustanovitvi imperija že drugo mesto ter plača ogromne tarife za prevoz. Toda Suez ne pomeni za Italijo samo njene udeležbe v mednarodnem društvu in znižanja ali polne ukinitve tarif, marveč mnogo več. Italija hoče popolnoma svobodno Egipt, in demilitarizacijo Sueškega prekopa, ker bi samo v tem primeru bila sigurna za svoje zveze z vzhodno Afriko; na to Velika Britanija ne pristaja. Egipt in Sudan sta stisnjena med italijansko severno in vzhodno Afriko, ki obe razpolagata z močno vojsko, vsaj za kolonialne razmere. V primeru intervencije bi bila torej prva italijanska naloga prekinitev prometa v Sueškem prekopu. Gotovo bi se tam razvili izredno srditi boji.

V okviru teh spornih vprašanj ima še najmanjši pomen luka Džibuti v francoski Somaliji. V strateškem pogledu so baje vojne luke v Eritreji zadostno zavarovane, dočim se v gospodarskem pogledu Italija vedno bolj rešuje odvisnosti od luke v Džibutiju. Tudi železnici iz Džibutija v Adis-Abebo ne pripisujejo več nekdanje važnosti. Že lani so zgradili veliko avtomobilsko cesto iz Adis-Abebe v Asab ob Rdečem morju ter vsmerili na njo skoro ves promet. Tako mislijo nekako »izstradati« omenjeno francosko železnico, ki bi jim potem padla v roke kot zrelo jabolko.

Že ta fragmentarni pregled italijanskih zahtev, ki pa službeno niso še bile podrobno določene, dokazuje, da so vsa ta vprašanja močno komplicirana in

skoraj nerešljiva, ker se dotikajo položajev, ki so v zvezi z gospodstvom v svetu. Največji italijanski prijatelj med Francozi, bivši predsednik vlade Laval, je skušal svojčas s kompromisom rešiti vsa ta odprta vprašanja, toda s francoske strani nikoli ni prišlo do ratifikacije sporazuma, ki ga je Italija končno odpovedala in ponovno otvorila vsa ta vprašanja, toda na veliko širši podlagi. Sedanja vojna je postavila na dnevni red preureditev Evrope in novo razdelitev kolonialnih posestev. Zato tudi Italija ne bo mogla ostati »ob robu konflikta«, kakor je izjavil ondan minister Grandi. Kakor v Libiji, tako zbira Italija tudi v Vzhodni Afriki veliko vojsko, ki bi bila v stanju, da se sama brani. Toda splošno je znano, da tudi zavezniki zbirajo veliko vojsko v Tunisu, Alžiru, Egiptu, Sudanu in Keniji, torej okrog in okrog italijanskih kolonij.

Glavno vlogo v teh pripravah pripisujejo v Rimu Weygandovi vzhodni vojski, ki se sistematično pripravlja za vojno v puščavah Severne Afrike ter razpolaga z ogromnim številom oficirjev

ki bodo v primeru potrebe lahko sprejeli komando nad milijonsko vojsko domačinov. Vse to očevidno dokazuje, da bi v primeru italijanske intervencije moglo priti tudi v Afriki do vojne v obsegu, kakršnega ta kontinent še ni doživel.

Dosti jih je v Rimu, ki so prepričani, da je italijanska intervencija ob strani Nemčije samo vprašanje ugodnega časa. Kako je za naše podnebje nerodna stvar vojna po zimi, tako je v Afriki skoraj nemogoča vojna poleti. Iz tega nekateri sklepajo, da Italija pred jesenjo ne bo stopila v vojno seveda če se medtem nič posebnega ne zgodi kar bi sprožilo vihar poprej. Nekateri smatrajo italijanske kolonialne zahteve za tako daljnosežne, da se lahko trajno za Italijo in zadovoljivo rešijo samo v veliki vojni, po kateri bi prišlo do nove razdelitve bogastev afriške celine. So pa še vedno mnogi, ki so prepričani, da bi bil pri obojestranski dobri volji mogoč miren sporazum. Toda vsaj zaenkrat ni nobenih znakov, ki bi kazali na verjetnost kakih pogajanj in nad Sredozemljem vise slej ko prej preteči temni oblaki.

ITALIJANSKI ODOŠAJ DO BALKANA

»Jutro« je prineslo iz Rima:

Kakor se je šele naknadno izvedelo v tukajšnjih diplomatskih krogih, je ameriški veleposlanik Phillips z Mussolinijem in Ciano govornik tudi o italijanski politiki na Balkanu, posebno za primer, da bi nastale komplikacije na Sredozemskem morju. Oba italijanska državnik sta po informacijah iz omenjenih krogov odgovorila ameriškemu poslaniku, da so

italijanski odnošaji do balkanskih držav, posebno še do Jugoslavije nadvse prijateljski in da ni nikakih razlogov, da bi se poslabšali.

Kakor je znano, je imel ameriški veleposlanik Phillips po sestankih z Mussolinijem in Ciano daljše razgovore s francoskim veleposlanikom v Rimu, z odpravnikom poslova angleškega poslanstva,

a tudi z jugoslovenskim poslanikom Hristićem, katerega je informiral o izjavah Mussolinija,

in njegovega zunanjega ministra Ciana glede Balkana. O teh zagotovilih je bil obveščen

tudi jugoslovenski poslanik v Washingtonu Fotić, ko se je pri Sumner Wellesu informiral za rezultate Phillipsovih razgovorov v Rimu.

Tudi njemu je bilo sporočeno, da v Italiji zaenkrat nimajo nikakega razloga, zaradi katerega bi se sprli s svojimi najbližjimi sosedmi.

Glede na to so v ameriških novinarskih krogih v Rimu postali bolj optimistični in računajo z možnostjo,

da mir na Jadranu ne bi bil porušen, tudi če bi se Italija dejansko zapletla v vojno z zapadnimi zaveznicoma.

Italijani bi Jadransko morje takoj zaprli in ga tako izključili iz vojnih operacij. Italija bi imela tedaj celo velik interes na tem, da ohrani mir na Balkanu in si tako zavaruje hrbet. To je tudi v interesu Nemčije. Resna nevarnost pa bi nastala, če bi zavezniki poskusili s pomočjo Turčije in morda tudi Grčije razširiti vojno na Balkanu. Računati pa je treba s tem, da bi

v takem primeru skušala uveljaviti svoj vpliv na Balkanu tudi Sovjetska Rusija, katere politika pomeni prav sedaj veliko neznanko.

V zvezi s to sovjetsko politiko se navaja primer švedske, ki je ostala doslej prav spriču sovjetskih interesov izven vojne, čeprav je divjala ta že na njenem vzhodu, kakor tudi na njenem zapadu. V primeru, da se vojna znova razširi, bo treba sovjetsko politiko vse-kakor zelo upoštevati, ker si noben od obeh vojskujočih se taborov ne želi spopada z njo. Zato sodijo ameriški novinarski krogi v Rimu, da se bo tudi zaradi neznane sovjetske politike rešil mir na Balkanu.

KONGRES POTLAČENIH NARODA U RIMU

VAŽNO POGLAVLJE U HISTORIJU JUGOSLAVENSKOG ODBORA

Kako je došlo do sporazuma conte della Torre — Trumbić

U »Vremenu« od 1. V. izašao je historijat osnutka i rada Jugoslavenskog odbora, koji je konstituiran 30. aprila 1915. u Parizu. U tom opširnom prikazu, u kojem se govori o pripravaama za osnivanje odbora i samom osnutku, o početku rada, finansijskoj strani odbora, o njegovoj organizaciji, o kriskoj deklaraciji, itd. — ima i jedno poglavlje, u kojem se govori o kongresu na Campidogliu t. zv. kongresu potlačenih naroda, koji je održan 8. travnja 1918. Kako je došlo do toga kongresa detaljno je prikazano u spomenutom poglavlju, odakle se ujedno vidi, kakav je odnos bio između Jugoslavenskoga odbora i sadanih vodećih faktora talijanske politike.

»Vreme« piše doslovce:

»Kako je u drugoj polovici 1917. godine bilo nejasno, kako će se svršiti rat, stala je Engleska voditi u Švicarskoj preko generala Smutsa pregovore sa Austrijom radi zaključenja eventualnog separatnog mira, da bi se na taj način Njemačka izolirala. Slične pregovore vodila je i Francuska.

Talijani i Jugoslaveni našli su se u škripcu: i za jedne i za druge bio bi separatni mir, koji bi garantirao daljnju egzistenciju Austrije, jednako štetan i opasan.

U Engleskoj bilo je javno mnijenje podijeljeno i H. V. Steed podnio je engleskoj vladi predlog, u kome je razlagao neracionalnost takvog rješenja, i predlagao da se umjesto toga rat dalje vodi i protiv Austrije, koju treba onesposobiti za dalje ratovanje tako, da se revolucioniraju njeni potlačeni narodi obećanjem i garancijom slobode i nezavisnosti. Izvršenju ovoga projekta smetao je odnos između Italije i Jugoslavena, koji je uslijed Londonskog pakta bio toliko zaoštren, da Jugoslavenski odbor nije u Italiji čak ni imao svoju delegaciju. Engleska vlada bila je spremna da prihvati Steedov projekt u slučaju, ako između Talijana i Jugoslavena dodje do nekog izmirenja.

Malo iza proglašenja Wilsonovih 14 točaka došao je u London talijanski premijer Orlando, koji je primio dra Trumbića i imao s njime dugi razgovor. Kad je poslije toga talijanski ministar vanjskih poslova Sonnino u parlamentu izjavio, da je Londonski ugovor sklopljen protiv Austrije, a ne protiv buduće Jugoslavije, stvorena je neka baza za zbliženje i sa-

radnju. Kao rezultat mnogih razgovora i pregovora došao je u London poslanik Andrea Torre u cilju, da u ime talijanskog parlamentarnog bloka vodi oficijelno pregovore sa Jugoslavenskim odborom radi uže saradnje u borbi protiv Austrije.

Neobično teški i zategnuti pregovori nisu u toku od nekoliko dana doveli do nekog rezultata. Obje strane bile su svjesne da mogu postići svoje ciljeve samo porazom Austrije i da treba u obostranom interesu spriječiti svako raspravljanje o separatnom miru s njome. I bile su svjesne da se u tu svrhu moraju nekako složiti. Ali Talijani nisu mogli odustati od Londonskog Ugovora, a da ne dobiju koju koncesiju, a sa druge strane se Jugoslavenski odbor nije smatrao legitimiranim da žrtvuje ma i najmanji dio nacionalnog teritorija. Izgledalo je da će doći do prekida pregovora i Jugoslavenski odbor zasjedao je permanentno i danju i noću. Na kraju je Andrea Torre ultimativno stavio svoj konačni predlog za kompromis sa izjavom, da sutradan putuje iz Londona.

Kasno u noć sazvao je Trumbić sjednicu Odbora. Razložio je situaciju i povela se svestrana diskusija. Upozorio je prisutne drugove da njihov zaključak može imati krupnog, a možda i kobnog uticaja na dotadašnje smjernice engleske politike prema Austriji, i da moraju biti spremni, da će im eventualno biti otkazano gostoprimstvo i tako onemogućen dalji rad u Engleskoj, zamolio je prisutne, da obzirom na važnost pitanja i na težinu momenta glasaju motivirano na zapisnik.

Zaključak je bio jednoglasan: da se ipak ne može prihvatiti Torreov posljednji predlog, nego da mu se ima predložiti novi kompromisni predlog, koji je još u toku noći stiliziran. Odmah u jutro sastao se Trumbić sa Torreom u Steedovoj kući, gdje je Torre nakon dugog i živog raspravljanja ovakvu stilizaciju konačno prihvatio. Rezultat saopćili su Trumbić, Torre i Steed odmah Forreign Officeu. Ugovoreno je sa Torreom, da će se u Rimu sazvati kongres predstavnika potlačenih naroda Austrije i da će na njemu biti publiciran sporazum Torre—Trumbić.

Dne 8. aprila 1918. godine otvoren je na Kapitolu u Rimu sa velikim sjajem taj kongres, koji je stvorio mnogo zaključaka, kasnije provedenih u djelo. Poslije kongresa primio je talijanski Kralj dra Trumbića i zadržao ga u dugom razgovoru u svom dvorcu Raconigi. Interesantno je da je kod predradnja za sporazum saradivala sa Torreom jedna već i tada upadljiva ličnost, koja se popela do vrhunca historijske moći i veličine — Benito Mussolini.

Poslije kongresa stvorene su u Italiji dvije delegacije: jedna u Rimu, koju su sastavljali dr. Dinko Trinaistić, Jovo Banjanin i Veljko Petrović, a druga kod talijanske Vrhovne Komande u Padovi, kojoj je bio na čelu dr. Milivoj Jambrišak.



Uz preslicu...
(ZENA IZ JUŽNE
ISTRE)

»Prašljive su njeje noge
i stare cavate.
Milo lice zbrazdalo se,
škrbeći se za tes.
(Mate Balota)

Životna zadaća Andre Maginota

Tko je bio tvorac francuskog tvrdjavnog pojasa na istoku

Poznato je da nitko ne ljubi domovine onoliko, koliko onaj, koji ju je izgubio. Razni emigranti, koji su bilo s kojeg razloga morali ostaviti rodni kraj, prečesto su uzor-rodoljubi, i njihova imena znadu bljesnuti neobičnim sjajem u historiji borbe njihovog naroda za oslobođenje. Naravno je poljska emigracija u prošlosti dala lijep broj takvih svijetlih imena. Medjutim ništa manje nije bila ni ljubav francuskih emigranata iz Alzacije i Lorene, koji su poslije kobnog njemačko-francuskog rata 1870. prebjegli u Francusku. Francuska literatura prepuna je dirljivih opisa stradanja, postrvosti i junaštva tih francuskih rodoljuba i njihove djece.

Jedan od takvih narodnih junaka francuskih je i André Maginot, čovjek, koji je izgradio glasovitu »Maginotovu liniju«, da bi njome za sva vremena osigurao svoju domovinu od neprijatelja.



André Maginot

André Maginot rođen je u Parizu šest godina nakon njemačko-francuskog rata od 1870.-71. Njegovi su roditelji napustili Elzas i Lotaringiju, kad je ova pogranična zemlja pala u ruke Nijemaca.

— Ovdje nam više nema dobrog života — rekao je Maginot zabrinuto svojoj ženi i tako su oboje pošli u Pariz, u posve novu okolinu. Srećom su medjutim bili i dalje vezani uz njihov lijep, blagoslovljen zavičaj, kojeg su se nadali jedamput opet vidjeti...

*

1885. U istom stanu igra se sedmogodišnji André na tlu s figuricama za gradnju i slaže posebne neke utvrde i jarke. Je li se već onda u djetinjosti duši pojavila slutnja njegovog kasnijeg životnog djela?

A onda se vidi Andréa Maginota u vojničkoj odjeći njegove zemlje. Svoju je dužnost nastupio s ljubavlju i oduševljenjem, ali nije bio rođeni vojnik, kao što je to njegov otac nekoć želio i o čemu je sanjao. Nakon svojeg dvogodišnjeg službovanja okrenuo se politici. Prva poznavanja privrednih i vojničkih stvari, te njihovu povezanost pokazao je kao skromni upravni činovnik u Alžiru, gdje je uveo nekoliko važnih obnova.

U Parizu obratio je mladi, temperamentni čovjek, svojim sudjelovanjem u aktivnom političkom životu na sebe pažnju.

U svojoj duši bijaše čist Francez, korjenit Lotarinžanin kao general Gamelin, koji potječe iz istog kraja, bijaše čovjek koji je smjestu proniknuo bit stvari, njezin temelj, čovjek koji je pokazao

mnogo srca i za svoje protivnike i mnogo razumijevanja za ljudske slabosti. Godine 1919. pojavio se po prvi puta kao zastupnik gauche Républiqueine démocratique u širokom krugu javnosti. Već njegovi prvi govori pokazali su kud brodi i kakvom snagom namjerava doći do svoj cilj. Maginot bijaše sjajan govornik. Govorio je u slikama i usporedbama znao oduševiti svoje slušatelje i upravo ih osvojiti. Sam kao čovjek i političar nije bio častohlepan. Vrijedio je medjutim kao strašan kritičar, kojeg su se bojali. U svom je krugu uživao velik autoritet.

Kad je njegov otac zaklopio oči ostavio je svome sinu veliku jednu misao: Elzas i Lotaringiju.

André Maginot razumio je svog oca na smrtnoj postelji. Elzas i Lotaringija morali su se vratiti Franceskoj. U tim trenucima zakleo se da će poraditi da se zavičaj njegovih roditelja vrati njegovoj domovini!

— Majka Franceska sramotno je prevarena. Jedno od njezine najbolje djece živi pod stranom vlašću. Treba ga vratiti pod okrilje majke! — znao je često reći svojim prijateljima.

Kao državni podtajnik počeo je svoju propagandu u kabinetu s mnogo taktike. Svagda je iznova obradivao svoju temeljnu misao s druge strane. Nikad nepotpuno, svagda savršeno, s punim talentom umjetnika i velikog organizatora. Ljeto za ljetom provodio je vrijeme svog oporavka na njemačko-francuskoj granici, te nekoliko metara od izgubljenog zavičaja, mjesta stogodišnje borbe dvaju velikih naroda.

Sate i sate sjedio je tih dana na kakovom usamljenom pograničnom kameanu i gledao preko ravnicu Lotaringije, koja se u ljetnom žaru ili u jesenjoj sumaglici pružala pred njegovim očima. Poznavali su ga u tom kraju. Dobro se znao za ovog mladog čovjeka, koji se toliko često ovako čudno vladao. Mještani su ga pozdravljali plašno i s poštovanjem. Mnogi ga, šta više, nisu smatrali ni posve normalnim, al nijedan nije mogao iznijeti ni riječ prigovora, kad bi on njima očitovao svoju najtajniju nutrinju, odao im svoje skrovište misli.

Mnoge i mnoge noći prosjedio je on u priprostim gostionicama ove pogranične zemlje, okupivši oko sebe muške stanovnike sela i pripovijedajući im o izgubljenom djetetu... svojem očinskom zavičaju...

U ovim satima, danima i godinama rodili su se u njegovoj glavi planovi za čitav niz jakih utvrda, koje bi njegovu ljubljenu domovinu — jedanput za uvijek — kad bude opet osvojena zaštitile.

Maginot nije bio nikakav vojnički strateg, nikakav tehničar, nikakav in-

žinir, nikakav mjernik. Ali s energijom, koja je gotovo graničila s fantazijom, radio je od tog časa na svojim proučavanjima, da ispuni svoje životno djelo.

Bijaše godine 1913. Prvi prijeteći oblaci navukli su se povrh Europe. Maginot je bio pozvan u ministarstvo rata.... Korak dalje za njega. S neprispodobivom odlučnošću i marljivošću poradio je na tomu, rađajući dan i noć, da prikupi nužne podatke o organizaciji i spremi francuske vojske, o njezinom oružju i jakosti. Često i često puta morala ga je njegova mlada supruga u samu zoru, u tri, četiri sata trgnuti od njegovih planova i spisa, da si priušti još barem koji čas odmora!

I jednog dana došlo je do toga, da je iznio svoj projekat u kabinetu. Vjerovao je u svoju pobjedu... Ali njegovo vrijeme još ne bijaše došlo. Slušali su ga, postavili mu nekoliko pitanja.... Bili nešto nepovjerljivi, smješkali se... Nisu ga razumjeli.

Tada je došlo do strahovitog loma. Europu je potresao svjetski rat. Maginot se bori dalje, iznašajući postojano svoju ideju. Dobri prijatelji htjeli su ga zadržati kod kuće... Neka nastavi svoj rad u kabinetu. Ali André Maginot bijaše drugog mišljenja.

— Moja me domovina sada treba na drugom mjestu — rekao je. — Ja ću sada svoju dužnost izvršiti u streljačkim jarcima, hoću pomoći kod pobjede Franceske!

Briand je uzbijesnio kao pobješnjeli tigar:

— Ovaj Maginot dovodi me do ludila. Čovjek je na mjestu, ali tvrdoglav do skrajnosti!

Maginot se ni od toga nije dao zadržati. 24. kolovoza otputovao je na frontu — kao prosti vojnik. Kad je došao k četi njegov se zapovjednik živo iznenadio.

— Maginot vi ovdje?... A Pariz...?

— Sada me ne treba. Tu ću sad biti uz svoje drugove!

Maginot je dokazao, da ga se može trebati. Svagda bijaše na mjestu, na straži, ophodnji, opasnim mjestima bez straha.

Nakon pet ratnih mjeseci postao je sergeant — nakon godine dana časnik. Za sve je medjutim bio i kasnije »sergeant Maginot«, dobri, dragi André s elzaško-lotaringijske granice.

— Camarades, — znao bi reći — pogledajte prekrasnu zemlju pred sobom. To bijaše zavičaj mojih roditelja, moja domovina, domovina naše braće. Ta zemlja pripada nama, Franceskoj, kao Sina Parizu. Ova zemlja zaslužuje našu hrabrost!

Došle su teške borbe, tvrdi dani. Maginot nije očajavao. Godine 1916. u velikoj bitci pred Verdunom stavio je Maginot sve na kocku... Proslavio se kao rijetko tko. Nekoliko puta ranjen došao je u bolnicu. Glavni liječnik temeljito ga je pregledao. Nakon tri tjedna rečeno mu je:

»U pozadinu! Trajno nesposoban!«

— Zbogom camarades! Moram ići, no kudgod podjem bit ću svagda duhom uz vas. Na jednom drugome mjestu nastavit ću sada svoju borbu!

Vrativši se u Pariz, došao je u ministarstvo rata, gdje su njegove organi-

zatorske sposobnosti u to vrijeme napose trebali. U kratkom vremenu od šezdeset dana izvršio je on pravi preokret, kojim je francuska obrambena snaga pojačana za četrdeset posto. Ali i to bijaše tek jedna etapa, kratka medjustanica.

Nova potreba bacila je Maginota u ministarstvo za mirovine, gdje je bilo vrlo slabo reda i sredjenosti. On je i tu ljudski pritegnuo, našavši se pred gomilom poslova. Nije popustio. Nije se odrekao svog starog plana. Naprotiv. Jednom će doći vrijeme i za njega — vjerovao je...

*

Rat se primicao kraju. Elzas i Lotaringija bijahu opet franceske. Maginot je plakao od radosti.

— Nikad više ne će ova zemlja biti izgubljena — rekao je generalu Weygandu.

Da li je još uvijek dolazio prerano? Nije li zaista nitko imao razumijevanja za njega?

Nije medjutim prošao ni dan, kojega se André Maginot ne bi bio borio za svoju ideju, da se Francuska za uvijek, vječno, zaštititi od neprijatelja.

Godine 1922. vratio se opet u ministarstvo rata. Bile su već prošle četiri godine od konca svjetskoga rata. Maginot već bijaše 45 godina. Pokraj njega sjedili su Poincaré i Millerand.

— Jedanput će opet biti rata — počeo je on svoj govor. — Jednom ćemo opet morati pograbit ružje. Nikad više ne smije medjutim nikakav neprijatelj prodrijeti u našu zemlju, — nikad više nitko pustošiti Francesku... Moramo se osigurati za sva vremena.

Maginot je izložio svoj plan... Govorio je sate i sate, goreći od oduševljenja.

— To je moj prijedlog naciji! Političari su sklapani ruke. Nemoguće! Fantazija! — Otkuda novac...?

Dva čovjeka bijahu medjutim drugog mišljenja. Pozvalo se generale Gamelina i Weyganda i zatražio se njihov sud. Tri dana kasnije imalo se vojničko stručno mišljenje: Maginot ima pravo. Njegova je linija neprobojna tvrdjava, projekt, koji izazivlje udivljenje, jer je tako jednostavan, a tako djelotvoran. Treba još tek proračunati neke sitnice, objasniti neke manje važne stvari.

Maginot je odahnuo: konačno!

Dva mjeseca kasnije pala je definitivna odluka: graditi će se Maginotova linija, — podići će se gvozdeni obruč, koji će za sva vremena osigurati granice Franceske.

Inžiniri su počeli svoj posao. Radili su pod nadzorom samog Maginota, koji im je formulirao svoju zamisao.

1930 počelo se graditi... Nakon gotovo dvadesetogodišnje borbe Maginota, — konačno se njegov plan počeo provoditi u djelo.

— Draga moja domovino, sad možeš biti mirna! — uskliknuo je Maginot.

Prve lopate zarinule su se u zemlju. Sedam godina trajao je ogroman rad, kojega je obavljala čitava vojska radnika i koji je stajao oko deset milijuna funti.

*

»Neprobojno!« — napisao je Maginot crvenom olovkom na svoje planove nekoliko dana još prije negoli je 1932 zaklopio oči. Tifus je skratio tvorca ovog orijaškog djela prije negoli ono bijaše izgrađeno do kraja, prije nego je njegovo djelovanje, te njegova snaga bila isprobana...

Maginot, skromni sergeant je mrtav... Njegovo djelo živi...

Spomini Alojzija Lasciaca

(Konec)

Socialisti so predbacivali italijanskim nacionalistom, da samo hlinijo liberalizam in nacionalizem, ti pa so obratno zmerjali socialiste. da so lakaji tedanje tržaškega namestnika princa Hohenloheja, ki so ga prav zaradi njegovih simpatij do socialistov imenovali rdečega princa. Ko je bil hrušč v mestnem svetu najhujši, se je oglašil k besedi zastopnik Slovencev dr. Rybar in predlagal, naj se najprej ugotovi, kdo je večji petoliznik, tisti ki se klanja nadvojvodinji, ali oni, ki se klanja princu. Seveda so se takoj znašli italijanski nacionalisti in socialisti v napadu proti Slovincu, ki si je upal zabrusiti jim v obraz resnico.

Sicer pa je Lasciac Slovence in Hrvatse smatral za lisjake, ki so vedno vodili prikrito opozicijo, a so na zunaj nasproti raznim vladnim osebnostim kazali prijazno lice. Nedvoumno so se razni župani in zastopniki naroda zlasti na Goriškem čestokrat preveč klanjali, tako da so se počašeni gospodje sami vpraševali, s čim so zaslužili tolike časti in slave. Morda pa je bilo to pretirano čaščenje v duhu časa, kakor bi se dalo sklepati po pojedinih o priliki zopetne izvolitve Konjedica za župana v Plavah pri Kanalu, ki jo Lasciac podrobno opisuje. Ne bom tu navajal »menuja« te naravnost pantagruelske ali trimalhijonske pojedine, ki je trajala od poldne do poznega večera. Zadostuje samo, ako vam povem, da je obsegala štiri »akte«

in da bi program (jedilni list) vsakega akta zase delal čast marsikateri slavnostni večerji. Polurne pavze med posameznimi akti so izpolnjevali s petjem. V prvi pavzi so občinski svetovalci zapeli »Hej Slovani!«, v drugi neki Haydenovčev koral (Lasciac je verjetno v svojem sovraštvu do Slovencev tako prekrstil Hajdriha!), v tretji pavzi pa »srbsko bojno pesem »Uboj, uboj« (Tako namreč piše Lasciac, ki se hvali z znanjem jezika njemu toliko let poverjenih prebivalcev Istre in Goriške).

Nas zanima tudi, kar piše Lasciac o italijanskem iredentizmu in avstrijskih oblasteh. V tem pogledu je posebno poučno poglavje, kjer govori o tržaški policiji in njenih predstavnikih ter o scenah, ki so se odigravale na policijskem ravnateljstvu o priliki raznih iredentističnih izgrediv in atentatov. Povem vam samo, da se čitajo te scene, ki so podane v obliki dialogov, kakor odlomki duhovitih komedij, ki spominjajo na Gogoljevega »Revizorja«. Sijajna je tudi že sama karakterizacija vodilnih osebnosti pri tržaški policiji od Lasciacovem prihodu v Trst kot višjega policijskega svetnika. Starejšim Tržčanom so gotovo še v spominu razni Busichi, Azti, Zekelyji, Zieglerji, Haendleji, ki niso poznali nobenega deželnege jezika ali kvečjemu slabo samo italijanski, ki pa so imeli zato še celo vrsto drugih napak.

Zato se ne smemo čuditi, da so morali n. pr. varnostni organi v teku enega dne trikrat na lov za bombami, ki jih je skrivalo italijansko iredentistično društvo »Ginnastica«, dasi je konfident iz samih vrst iredentistov policijo sproti-

točno obveščal o prenašanju teh bomb z enega mesta na drugo. Varnostni organi se niso pač upali resno nastopati. Spričo tega je skoraj naravno, če je policijski ravnatelj po nekem slugi dal nadzorovati celo višje policijske funkcije. Toda tudi sam Lasciac je imel v tem pogledu svoje hibe, saj kot policijski svetnik s funkcijo ravnatelja kazal nekam čudno popustljivost iredentistom in prav tako čudno strogost proti vsaki akciji Slovencev v Trstu. Tako je leta 1903., ko so neznani zlikovci, ki pa so po vojni sami izdali svoja imena, dvignili neko nedeljo opoldne na stolpu tržaškega magistrata italijansko trikoloro, Lasciac šel k tedanjemu županu Sandrinelliju, ki je bil zaradi tega zelo razburjen, in ga je tolažil, češ da je to bilo delo mladeniške razpojasnosti. Enako je leto dni pozneje po nekem svojem prijatelju dal odstraniti iz neke izložbe fotografije z neke proslave v Vidmu, preden bi na njih policijske agente ali konfidente mogli ugotoviti tržaške udeležence te iredentistične manifestacije pred samim italijanskim kraljem.

Še nekaj je v Lasciacovih spominih, zaradi česar so za nas zanimivi. Po njih dobimo namreč dokaj živo karakterizacijo raznih gospodov, ki so vedrili v zadnjih desetletjih pred in med svetovno vojno na Primorskem. Morda je Lasciac v kakem primeru iz osebe užaljenosti preoster, toda v glavnem kaže, da je njegova karakterizacija verodostojna in nam odkriva skrivnosti avstrijske kamarile in dunajske »čaršije«, da rabim sedanji generaciji bolj znan izraz. Kot primer naj navedem tu samo brate grofe Attemse: eden je bil de-

želni predsednik Kranjske, drugi namestnik Dalmacije in tretji predsednik pomorske vlade v Trstu, tako da je leta 1913. saški kralj Gustav ob svojem obisku v Trstu vprašal, ali so grofje Attemsi intabulirani na guvernerska mesta. Edina njihova zasluga pa je bila, da je bila neka njihova sorodnica »Obersthofmeisterin« pri nadvojvodinji Mariji Jožefi.

Kakor v kakem humorističnem listu se čita poglavje, ki opisuje obisk namestnika grofa Goessa v Poreču, kjer je bil tedaj Lasciac okrajni glavar. Goess si je dal najprej poročati od zdravniškega referenta in se je silno zanimal za razne paraspadije, epispiadije ali hipospadije... Davnemu inspektorju je prvotno naložil, naj strogo izterja zastale davke. Ko pa je pogledal v knjige in videl ime nekega svojega osebnega prijatelja obremenjenega za kakih 7000 tedanjih kron, mu je priporočal največjo obzirnost. Sicer pa je bila stvarna revizija skrajno malomarna, zato pa je bil tem strožji pregled inventarja. V zapisnik je prišlo, da peti stol iz glavarjeve sobe ni bil na svojem mestu, temveč da je bil (kot docela neraben) v predsobi pri slugi; v sobi diurnistov je ugotovil, da je bilo namesto štirih tintnikov kar pet, in je zahteval, da se mora uradno dognati, odkod je prišel peti tintnik, kajti izjava enega izmed pisarjev, da je tintnik njegova osebna last, ga ni zadovoljila. V sobi komisarja pa je opazil, da manjka pljuvalnik. Ko mu ga je sluga prinesel, se je pljuvalnik od starosti dobesedno razsul v sluginih rokah in je z vsebino vred padel pred samega namestnika. Še lepša pa se je namestniku pripetila v Bujah, kjer je obtičal s čevljem do gležnja v

SLAVENSTVO OTOKA KRKA

PROBLEM ROMANSTVA I SLAVENSTVA NA NAŠIM OTOCIMA

Glavno predslavenstvo naselje na otoku Krku zove se ponosno na rimskom kamenom spomeniku splendidi-
ma civitas Curictarum, što znači »vrlo
sjajan grad Krčana«. — Curicta je ilir-
ska izvedenica za oznaku stanovnika od
Curicum (naglas na prvom u), kao što
je naša Krčanin od Krk. — Naš naziv
otoka i glavnog mjesta na njemu, Krk,
tačno odgovara predrimskom i rimskom
nazivu Curicum. Kojem je mediteran-
skom jeziku pripadao ovaj naziv, to se
ne zna; a još manje se zna što on upra-
vo znači. Izgleda da nije ilirski.

Lingvist se najviše čudi činjenici što
stari naziv nijesu očuvali Romani, nego
Hrvati.

Talijani zovu ga Veglia, što se osni-
va na nazivu domaćih izumrlih Roma-
na Vekla ili Vikla. Prvi je naziv zabi-
lježio car Porfirogenit oko polovine 10
vijeka, a drugi Vrbničanih Peretić na
početku prošlog vijeka.

Talijanski naziv tumačili su učenjaci
na razne načine. Od svih tumačenja
najvjerojatnije je ono koje vidi u Vekla
ili Vikla latinski pridjev ž. r., koji znači
»stare«, a glasilo je već u vulgarnom la-
tinitetu velus (izvedenica od klasičnog
lat. pridjeva vetus »stare«). »Ovom pri-
djevu se ima dopuniti imenica civitas
»grad«, kako se je Krk zvao na pome-
nutom rimskom natpisu. Talijanski
naziv znači u prijevodu »Stari grad«,
onako kako su u prvo doba Slaveni na-
zvali i druga stara rimska naselja na
Jadrani. Ako je tako, onda se pod iz-
vjesno ima uzeti da je na ovom otoku
u blizini grada Krka morao postojati i
»Novi grad«.

Historijska vrela nijesu nam oču-
vala obavještenja o tome gradu, niti
nam kažu kako su domaći Romani
upravo taj »Novi grad« zvali Mlada nau-
ka, koja se zove toponomastika, nauka
koja se bavi ispitivanjem imena mjesta,
može ipak da riješi ovaj problem.

Ispitujući imena mjesta na ovom
otoku, ustanovio sam da se imena mje-
sta, koja nose na sebi biljeg starog ro-
manskog govora grada Krka, nalaze
južno od poteza koji ide od Punte Pe-
lone, sjeverno od Glavotoka blizu Ma-
linske, iznad Muraja, siječe cestu što
vodi od Krka do Vrbnika u blizini Nove
Baške.

Južno od ovoga poteza ima najviše
starih romanskih mjesnih naziva oko
dva današnja naselja: prvo, oko grada
Krka, drugo oko Aleksandrova, koje se
prije svjetskog rata zvalo Punat, što
znači most, jer je ovdje bio zaista ne-
kada most, koji je vezivao ovo mjesto
sa poluotokom Pribnom, kuda je vodila
stara cesta u grad Krk. Taj most ne po-
minju ni mletačka vrela. Znači da ga je
nestalo još prije definitivnog dolaska
Mlečana na Krk iz Frankopana.

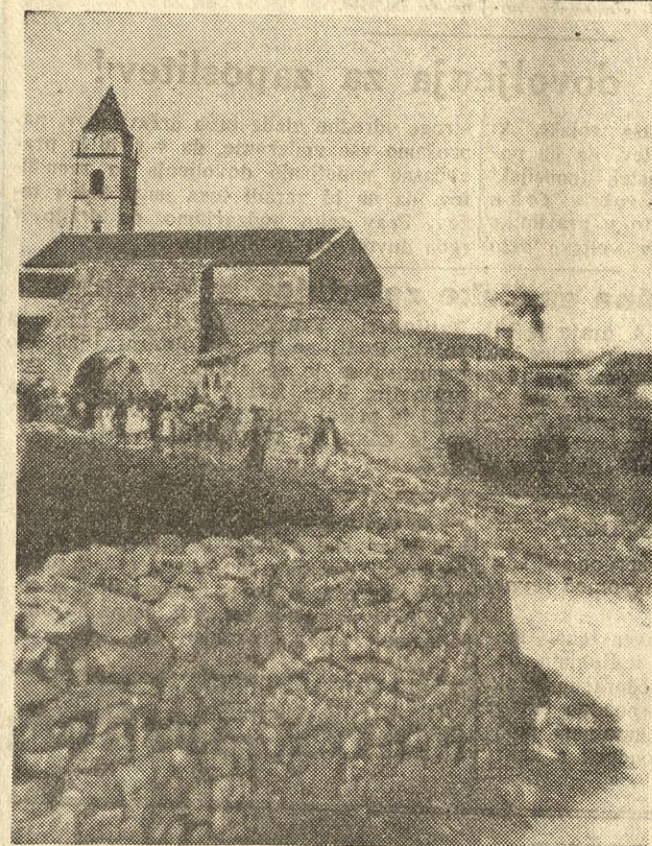
Iz ove činjenice izlazi da se je »Novi
grad krčki« (Civitas nova) morao nala-
ziti baš na mjestu gdje se danas nalazi
Aleksandrovo (Punat). Druge moguć-
nosti nema, jer tragova drugim starim
naseljima nema.

Oba ova naselja bila su zaštićena
utvrđenjima iz ranog bizantinskog sred-
njeg vijeka. Oba nose starinski roman-
ski naziv castellione, deminutiv od ca-
stellum »grad (kao utvrda)«. Utvrđenje

ko Aleksandrova nalazilo se na male-
nom otoku u zalivu što tvori Pribna s
obalom Aleksandrova. Ovaj otočić zove
se hrvatski Košljun, što tačno odgo-
vara romanskom Castellione.

Ovo utvrđenje potječe zacijelo iz
vremena dok je Krk pripadao zajedno
sa ostalom Dalmacijom bizantinskoj te-
mi (= provinciji). To potvrđuje i okol-
nost što se u blizini Košljuna nalazi
crkva sagrađena u bizantinskom sti-
lu, posvećena svecu Donatu, štovanom i

nebrojeno puta i u pisanim dokumen-
tima s ovoga otoka, kao i u nazivima
za zemljišne čestice, na pr. Vele drmu-
na itd., Drmunčić, a dolazi i u roman-
skoj deminutivnoj izvedenici Drmunčal.
Ovo posljednje znači da su ovu riječ
poznali i krčki Romani i da su je
Hrvati od njih preuzeli. Riječ drmun
tačno odgovara grčkoj (bizantinskoj)
drymon, što znači »suma«. Na srpsko-
hrvatskom teritoriju dolazi grčka riječ
još samo u Vardarskoj banovini, kao



Mutvoran

(SELO U JUŽNOJ
ISTRI)

Selo tamo stoji,
loža, bor i plava,
više mu se bile,
vrtili su za njima
la ozon i smokvon
da te je milina.

Dom naš je tamo,
crkva, draga
i sva srića lpa
domaćega praga.
(Mate Balota)

u Zadru, a možda i još gdje u bizantin-
skoj temi Dalmaciji.

Drugo bizantinsko utvrđenje nala-
zilo se sjeverno od grada Krka na cesti
što vodi u Malinsku. Specijalna karta
bivšeg austro-ugarskog generalštaba za-
biježila je ovdje česticu koja se zove
Caslone. Današnji je izgovor teško utvr-
diti, ali ga je zabilježio Crnić na svo-
joj detaljnoj karti otoka Krka, koja se
čuva u franjevačkom samostanu u Kr-
ku. Caslone je isto što i Košljun. Oba
naziva dolaze od romanske deminutivne
izvedenice castellione »gradac«.

Oba utvrđenja su pčevidno podig-
nuta zbog toga da zaštite romanska na-
selja Civitas vetus (= Veglia) i Civitas
nova (Aleksandrovo, Punat) protiv pro-
diranja Slavena (= Hrvata) na otok.

*

Bizantinsko vladanje ostavilo je vid-
nih tragova u govoru hrvatskih čaka-
vaca na ostrvu Krku. Šumice, u kojima
raste karakteristično mediteransko šum-
sko stablo črnika (Quercus ilex), zovu
se drmun samo na ovom otoku i nigdje
drugdje u Dalmaciji, koliko sam se do-
sada mogao obavijestiti. Ova riječ dolazi

drma, u obliku drukčijem nego na Krku.

Drugi tragova grčkih u rječniku na-
ših čakavaca ovog otoka ne ću spomi-
njati u ovom članku, koji ne pišem za
učene lingviste, nego za širu obrazovanu
publiku.

*

U bizantinskom Krku, koji smo, evo,
ocrtali na osnovu podataka što nam ih
pruža toponomastika i lingvistika, nisu
stanovali Slaveni. To izričito potvrđuje
za polovinu X. vijeka bagrenorodjeni
pisac Konstantin. On za Veklu kaže da
u njoj stanuju Romani. Ali se ne može
uzeti da na ostalom dijelu otoka, sje-
verno i istočno od gore pomenute crte
od Punte Pelone kod Malinske i Baške
Drage, nije bilo Hrvata u IX i X vije-
ku ili još ranije.

I za važno pitanje doseljenja Hrva-
ta na ovaj otok pruža nam toponomasti-
ka i lingvistika dragocjenih podataka.
Sjeverno od pomenute crte nema, naime
ni traga u nazivima mjesta govoru sta-
rih krčkih Romana.

Ali na tom teritoriju ima starih sla-
venskih tragova, kojih drugdje nema.
Najveće brdo otoka zove se Hlam. Svug-
dje na srp.-hrv. teritoriju dala je stara
slav. riječ hlm, koja sadrži samoglasno
i oblik hum. Samo je ovdje očuvan i i
stari debeli poluvokal prešao je u a.

Na teritoriju izvan spomenute crte
nastadoše tri slavenska naselja koja
govore posebna čakavska narječja. Od
ova tri samo jedno je nastalo na pred-
slavenskom temelju. To je Omišalj.
Ovaj naš naziv ne osniva se na krčko-
romanskom izgovoru, nego na vulgarno-
latinskom, kako se govorilo u VII. vije-
ku na otoku Krku i iz kojega se razvila
u gradu Krku gore pomenuto roman-
sko narječje.

Omišalj je hrvatski izgovor za vul-
garno-latinsko a musclu, što bi glasilo
u klasično-latinskom Ad musculum,
čemu se ima podrazumijevati locus
»mjesto«. Naziv znači »mjesto koje se
nalazi kod šitnih školjki (dagnji) uz
obalu«.

I ovog puta očuvali su začudo Hrvati
stariji oblik imena nego li sami Tali-
jani, koji vele Castel muschio. U tali-
janskom nazivu nema traga latinskom
predlogu ad »koda«, koji glasi u slov. iz-
govoru i ovdje, kao i u Istri, o.

Omišaljsko čakavsko narječje oštro
se razlikuje od narječja što ga govore
ostala dva stara čakavska naselja na
otoku Dobrinj i Vrbnik. To se vidi već
po nekim nazivima za zemljišne čestice.
Tako se mjesto Hlam kod Vrbnika
govori ovdje Hamec (a je dugo, a e na-
glašeno kratkim silaznim akcentom).

Druga dva stara čakavska naselja
nose posve slavenska imena, Dobrinj je
pridjev od starog imena od milja ili
hipokoristika Dobrinja, od Dobroslav.
Znači dakle naselje koje je prvobitno
pripadalo nekom Dobrinji ili koji je tu
bio knez ili nešto slično.

Teren, blizu kojeg je Vrbnik, ispod
Risike, vlažan je. Na njemu rastu dje-
lomice i danas žute vrbe. Naziv Vrbnik
nastao je odatle. I krčki Romani nazi-
vali su ga u svom jeziku ovako. Njihov
je naziv glasilo Vanč. To je plural od
njihove riječi vank, od klasično latin-
ske vincus. Od ove potječe i naša be-
kovača »žuta vrba«, riječ koja se govori
i u kajkavskim dijalektima.

Četvrto staro naše naselje je Juran-
dvor u Baškoj Dragi. To naselje mora
se uzeti kao staro zbog Zvonimirova
glagolskog natpisa u crkvi sv. Lucije.
Inače današnje narječje koje se ovdje
govori ne pruža ni izdaleka onoliki
tragova starini kao čakavska narječja
u Omišlju, Dobrinju i Vrbniku. Naziv
Jurandvor ipak je star i to zbog toga
što prvi dio složenice sadrži stari prid-
jev Juranj »Juranov«.

Ovdje su Slaveni morali zateći već
krčke Rome. To se vidi po nazivu
čestice, koju i naš svijet zove Kanajt
(sa dugim silaznim akcentom na do-
četnom a). Ovaj naziv dolazi još jednom
kao ime biskupskog dobra kod Aleksan-
drova uz morsku obalu. To je klasično-
latinska izvedenica cannetum, od canna
»trska«. Oblik Kanajt tačno odgovara
izgovoru krčkih Romana. Ovakav naziv
za mjesto dolazi i u govoru našeg svi-
jeta u Dalmaciji, kao Trsteno, Trstenik
i t. d.

Ostala naša naselja na ovom otoku
nisu stara. Zbog malarije, koju stvaraju
neisušene barušine još i danas, i ova
mlađa naselja danas su dijelom iščezla,
kao Semenj (sa kratkim silaznim ak-
centom na dočetnom e) kod Dubašnice,
gdje nalazimo istu riječ koju i u sajam
»zbor«.

Ova novija naselja, kao Bajčići, Po-
ljica, Dubašnica, Sužan (kod Dobrinja,
danas ne postoji više) itd. nastala su
kretanjem velebitskih Vlaha (Morlaka).
Ovamo su ih naseljavali Frankopani na
svoja zemljišta. Dijelom su bili pravi
Rumunji. U Poljicama očuvali su svoj
očenaš sve do sedamdesetih godina pro-
šlog vijeka. Zabilježio ga je veliki lingvi-
sta Miklošič.

Nekoje podatke za Rumunje na
Krku, i čak neke riječi i izreke, koje
su čuli, saopćio mi otac Zec u samosta-
nu u Glavotoku i župnik Kraljić u Po-
ljicama, obojica već pokojnici.

Moja toponomastička ispitivanja,
koja sam vršio u ovim krajevima, po-
tvrđuje također istinu da je među
velebitskim Vlasima, koje Frankopani
naselili ovdje, bilo pravih Rumunja.
Tako se očuvao na Krku kao naziv
čestice pravi rumunjski plural Vrhure
»vrhovi«, od vrh, slov. riječ koju po-
znaju Rumunji svoju dijalekata, zatim
Fareča (kratki silazni akcent na a po-
četnog sloga), što znači »paprak« (lat.
filix) itd.

Ali ovi velebitski Vlasi nose i lijepa
naša porodična imena, kao Petrović
(očuvano u Poljicama), Bogojević (oču-
vano sa stezanjem »oje« u o kao Bogo-
vić u Dubašnici) itd.

Sa Krka kretali su se velebitski Vla-
si dalje u Istru, gdje su u selima oko
Učke očuvali i danas posebno rumunjsko
narječje, koje romanisti zovu isto-ru-
munjskim, dok se u ostaloj Čiariji po-
svema pohrvatiše.

Starost gore pomenutih naših nase-
lja na Krku potvrđuju i druge okol-
nosti, koje se odnose na folklor i na re-
ligiozni život.

Na Krku očuvao se muzički instru-
ment, koji se zove ekavsko-čakavski so-
pela (naglasak kratki silazni na e, ikav-
ski sopila). Igrač se zove sopac. Ovaj
instrumentat odgovara fruli, koja je ru-
munjskog porijekla.

Na Krku imademo tragova jačem
religioznom životu još u doba narodnih
vladara. U to doba pada vjerska buna
koju je vodio Zdeda. Ime je hipokoristik
od starog hrvatskog imena Zdeslav.

Na intenzivnost vjerskog života na
ovom otoku oslanja se i upotreba gla-
golice, koja se u pravnom životu naj-
bolje održala baš na ovom otoku.

Iz ovog razlaganja izlazi da je sla-
venstvo na ovom otoku vrlo staro, uza
sve što se je u gradu Krku moglo uza nj
održati i staro romansko (danas izumrlo)
narječje.

(Jadranska Straža)

P. Skok

Kad priden va Vrbnik

Kad priden doma va Vrbnik,
Sveki kamik mi je poznat,
Starija žena i čovik —
Svekon bi mogla ime dat.

Mlajih, dicu poznat teže,
Furešti mi se paražu,
Š njimi me već niš ne veže,
Vrbniški govorit ne znaju.

Na placi tancaju šimi
I druge gospodške tance,
Zabili su »ruke i noge«,
Kola, domaće užance...

A kako je lip naš zajik,
A i užance naše stare —
Vavik je išeš moj Vrbnik,
Samo se judi — kvare.

Mara Sindik-Kaliterna

gnoju, ki je tedaj tekal iz vseh hiš kar
preko ceste in so ga ob tej priliki po-
krili s senom.

Najslabše od vseh pa jo odreže v
Lasciacovih spominih zadnji tržaški na-
mesnik baron Fries-Skeene. Skoraj ne-
mogoče se zdi, da se da o kakem člo-
veku tako zaničevalno pisati. Gotovo ni
Fries-Skeene veliko boljšega zaslužil, saj
ga je celo rajniški goriški nadškof Sedej
imenoval »kmetkega hlapca«. Ljubljani-
čani ga poznajo iz dni prevrata, ko je
pridežal iz Trsta z avtom, ki so mu ga
pa v Ljubljani kratkomalo zaplenili, ta-
ko da je moral peš do kolodvora in z
vlakom nadaljevati pot na Dunaj, kjer
je že naslednje leto zaključil svojo ka-
rieru kod sleparski igralec v tamošnjem
Jockey Clubu.

Ne bom tu iznašal raznih očitkov
proti temu zadnjemu predstavniku
ranjke Avstrije na Primorskem, pač pa
hočem še omeniti, da nam je Lasciac
prikazal v dokaj neugodni luči tudi tega
ali onega veljaka, ki je uživao nesporen
ugled med našim narodom na Primor-
skem, kakor n. pr. grofa Alfreda Coro-
ninija, ki je bil delj časa poslanec slo-
venskih veleposestnikov.

Opisal pa je tudi tega ali onega slo-
venskega upravnega in političnega
uradnika. V splošnem je njegova sodba
o njih ugodna in nekaterim naravnost
zavida kariero, ki so jo napravili v svo-
bodni Jugoslaviji, enega pa si je res iz-
datno privoščil in mu posvetil več kot
dve strani svoje knjige. Sodobno o njem
pa je zaključil z besedami: »Kar je
avstrijska vlada zavrgla kot neuporab-
no, je smatrala Jugoslavija še vedno za

dobro in uporabno«.

Zaključujem s kratkim izvlečkom ne-
ke epizode, ki utegne biti tudi danes še
v marsikaterem pogledu poučna. Leta
1895. so splovili v Trstu Lloydov parnik
»Graf Wurmbrand«. Popoldne so se
zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisot-
stvovali splavu, na vrtni veselici pri
baronu Reineltu. Med plesom na po-
sebno odru sredi vrta se je pripetila
mala nesreča. Predsednik avstrijskega
parlamenta, ki je pravkar plesal z nad-
vojvodinjo, ki je bila kumica ladji, je
padel z odra, za srečo ni potegnil ple-
salko za seboj. Kmalu nato je bila ve-
lika pojedina. Pri neki mizi so sedeli
nemški krščansko-socialni poslanci Lue-
ger, Gregoritsch, Schneider in pater
Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi
Lasciac in dva višja poštna uradnika.
Po čudnem naključju je ta miza ostala
brez postrežbe. Ko so se drugi že ma-
stili in si napijali s šampanjcem, so oni
še vedno čakali na postrežbo. Zato so
omenjeni poslanci glasno začeli zmer-
jati gostitelja. Gregoritsch je lastno-
ročno strgal nekemu slugi iz rok ribo,
ki je bila namenjena sosednji mizi. Lue-
ger je neprestano kričal »Majonajze,
majonajze!« Lasciac sam se je potrudil
k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in
vina na mizo. Toda Lueger se ni dal po-
tolaziti. Nekaj dni pozneje je njegovo
dunajsko glasilo objavilo skrajno stru-
pen članek proti gostitelju baronu Rei-
neltu, posebno pa proti njegovi soprog,
ki so jo zaradi njene nad vse skanda-
lozne preteklosti zapustili celo lastni
otroci. K taki družini pa je namestnik
Rinaldini spravil člane cesarske hiše.

L. Č.

Fanici Jelinci u slovo

Mesec dni bo skoraj, draga Fanica, od kar si našla v domovini, visoko nekje v cerkljanskih hribih, po težkem in razdrapanem življenju svoj poslednji dom. Jaz mislim nate dan za dnem, noč za nočjo. In ne morem doumeti, da te ne bo več nikdar k meni, da se ne bova nikdar več sprehajali na samotni poti, da se ne bova nikdar več razgovarjali o domu, o tovariših, o delu, o Soči in o vsem, kar leži tam ob njej. Vedno znova mi nekaj šepete: »Saj je ni več, saj je mrtva«. In vedno znova me nekaj zgrabi za srce in trga iz njega kos mladosti, kos življenja. Dan za dnem preromajo moje misli vso najno življensko pot od prvega srečanja v Tolminu, do poslednjega ko si pripeljala studirati svojo Rado.

Bila si posebna, čisto svojevrstna žena. Kolikor je bilo tvoje telo šibko in slabotno, toliko bolj je bil tvoj duh močan, zdrav, krepak in prožen. V časih se mi je zdelo, da v tebi ni drugega kot sama energija, kot samo delo, ki ti je dajalo čudovito moč in te držalo pokonci od borbenih študentskih let do dolgih let pričakovanja tvojega Zorka.

Ko sva se našli v Tolminu, si bila ti sprva v konviktu. Kmalu si spoznala, da je vzduh v njem težak in kvaren, da so stene konvikta pretesne in predebele, da skozi nje ne bo mogoče toliko delati, koliko ti je narokovala tvoja vest. Zapustila si zavod, prišla med nas zunanje, ki se nismo niti zavedli, kdaj si postala naša vodnica. Časi so bili težki. Tako malo je bilo v njih prostora za vse tisto kar ga imajo študentje v svoobodni domovini. Treba je bilo žrtvovanja in dela, treba je bilo pozabiti nase in na svoje mladostno hrepenenje ter živeti samo enemu: rodni grudi, da je ne poplavi prehiteno morje tujine. Že živo besedo in z neizrečeno ljubeznijo si nas navajala k samoopovedi, k življenju za ta edini cilj.

Trdo življenje in trda leta otroške dobe v cerkljanskih hribih so ti izoblikovala značaj in mu dala pečat nepopustljivosti, kadar se je šlo za našo stvar in za pravice revnih in zaničevanih. Tik pred maturo si bila, ko so izključili tri tovariše. Preveč te je bolela njihova krivična izključitev. Nisi mogla molčati. Odločno si povzdignila svoj glas in povedala celokupnemu profesorskemu zboru, da ne dela prav. Potem si sama v znak protesta zapustila učiteljske. Profesorjem pa je bilo žal za te, saj si bila najboljša učenka in najbolj inteligentna. Vabili so te in ti prigovarjali, da bi prišla delat vsaj maturo, a zaman. V gnevu do onega, kar se je zgodilo si mi napisala: Sedaj studiram filozofijo in psihologijo. Maturirala ne bom. Nimam potrebe cepiti svoje energije za prazne številke. Spričevala si spišem sama. Tedaj si se vsa posvetila študiju in delu v dekliških krožkih tam gori na Cerkljanskem. Predavala, učila si igre in vodila razgovore. »Vse visi na menici, si mi pisala. Od časa do časa si se vračala med tovariše v Tolmin, jih bodril in jim pomagala. Zveza prosvetnih društev v Gorici je rabila voditeljico ženskega odseka. Naravno je, da je poklicala na to mesto tebe, saj ne bi našla zmogljivejše. Kod voditeljice ženskega odseka si spoznala vso deželo in si pridobila z bistrostjo svojega duha, z razumevanjem in ljubeznijo vsa srca širom domovine. Povsod so te poznali, povsod cenili.

V delu in tovarištvu si našla svojega druga Zorka in navezala nanj svojo usodo. Za ves trud si dobila plačilo v enoletni konfinciji, kamor si se podala z dvomesečnim otročkom. Kolikokrat si mi pripovedovala da si srečala tudi v Južni Italiji dobre ljudi. I tujce si znala navezati nase, da so plakali, ko si se vračala domov — v svobodo. Kako ti je bilo tedaj pri srcu, ve samo Bog. Potovala si s smrtno bolnim otrokom in z zavestjo, da ne boš več našla v Gorici Zorka, ker so ga med tem časom zaprli. V obupni grozi si mislila, da bi ti dete vsaj do Gorice ostalo živo. Bog je tedaj uslišal tvojo molitev, pustil ti je otroka, zato da si lažje prestala vse duševne muke rimskega procesa.

Po procesu si šla v Jugoslavijo, zato da bi preživela sebe in otroka, da bi vstvarila svoj Radi bodočnost, če bi Zorka ne bilo več. Dobila si skromno službo na srezkem načestvu v Celju, ki ni nikakor zadoščala vsem življenjskim potrebam. Da si se s hčerko preživljala, si instruirala na trg. šoli italijansko. Poleg tega si dajala še posamezne instrukcije tja pozno v noč. Bila si isto kakor nekoč v Tolminu in Gorici. Vedno vedra in delavna. Skoraj vse Celje te je poznalo. Prihajali so k tebi na srez, ta radi te, ta radi one prošnje. »Bom že skušala pomagati in urediti«. In vselej si vse uredila, točno in prav. Druge si bodrila in tolažila, le zase se mi zdi, da skoraj niti našla časa. Le za hip se je v časih zelo redko pokazala solza v tvojem očesu. Izvil se je vzdih: »Zorka še ni, pisal je, da ne more še priti«. In zopet se je solza skrila, kakor da bi te bilo sram pred njo. Razgovor je krenil drugam. Preveč je glodalo v duši, da nisi mogla o tem govoriti. Vestno si preštudirala vsako književno revijo, da si lahko možu izčrpno poročala. Tvoja pisma so mu bila duševna hrana, brez katere bi bil težko vzdržal.

Lansko Veliko noč se je tudi tebi namahnila sreča. Po dolgih devetih letih čakanja in garanja, se je vrnil tvoj Zorko. Kakor hitro si uredila svoje stvari v Celju, si pohitela k njemu, da zabrišeš z ljubeznijo in nogo posledice njegovega devetletnega življenja in razmer. Tvoja nemirna duša je

VIJESTI IZ DOMOVINE

UPOZORENJE NAŠIM ŽELJEZNIČARIMA

Ministarsko vijeće je na svojoj sjednici od 20. o. m. na osnovu čl. 1. uredbе o izmjenama postojećih propisa i donošenja novih od 16. septembra godine 1939, a na prijedlog ministra saobraćaja potpisalo uredbu o dopuni pravilnika o radnicima saobraćajnih ustanova od 24. juna 1939.

Član 1. — Iza člana 182. pravilnika o radnicima državnih saobraćajnih ustanova od godine 1939. dodaje se novi član 182a, koji glasi:

»Radnici iz broja 5. čl. 6. pravilnika o radnicima iz godine 1933. godine jugoslavenski državljani mogu se primiti za redovne radnike ako prilikom uzimanja na rad nisu imali 30 godina života, a vršili su stalno službu i rad nisu prekidali.

Radnici strani državljani slavenske na-

rodnosti, koji su zatečeni u službi državnih saobraćajnih ustanova na dan stupanja na snagu ovoga pravilnika, t. j. 11. augusta 1939. zadržavaju se i dalje u svojstvu redovnih radnika u smislu čl. 3. ovoga pravilnika, ako su do tada bili privremeni radnici, a radnici koji su bili primljeni u službu po broju 5. člana 6. pravilnika o radnicima iz godine 1939, a nalazili su se u njoj na dan stupanja na snagu ovoga pravilnika mogu se kao redovni radnici primiti u službu, ako prilikom uzimanja na rad nisu bili stariji od 30 godina, a vršili su stalno službu i ni su rad prekidali. Ako u roku od godine dana po stupanju na snagu ovoga propisa i jedni i drugi ne predju u državljanstvo Kraljevine Jugoslavije ova povlastica za njih ne će važiti.

Podaljšajte dovoljenja za zaposlitev!

Ponovno opozarjamo naše rojake, ki imajo dovoljenja za zaposlitev, da jih podaljšajo pri pristojnih oblasteh (policijski upravi ali sreskemu načelstvu) v teku meseca maja kot je to v pravilniku določeno. Ker so stopile v veljavo zelo

stroge odredbe glede tujih državljanov, namprošamo vse emigrante, da v redu in pravočasno podaljšajo dovoljenja za zaposlitev, da ne bi zaradi tega imeli kakih težav. Prav tako opozarjamo, da držilo v redu dovoljenja za bivanje.

Naš rojak starešina gasilske zajednice v Banjaluki

Banjaluka. — Dne 4. maja je bil letni občni zbor gasilske zajednice za vrbasko banovino. Na obćnem zboru je bil ponovno izbran za gasilskega starešino omenjeni zajednice naš rojak France Kobal, šef knjigovodstva pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v

Banjaluki. France Kobal je tolminski rojak. Rodil se je v Tolminu 1898. Po prebratu se je za stalno preselil v Jugoslavijo, kjer živi v Banjaluki. Leta 1922 je pričel delovati v gasilskih vrstah in je znan po svoji marljivosti.

PROŠNJA ZA POMOĆ

Akademsko društvo »Doberdob« v Ljubljani je poslalo prošnjo za pomoć revnemu emigrantu.

Brezposelni delavec Konavec Ignac, stanujoč v Srednji vasi št. 88, v Bohinju, doma iz Kobarida, očie štirih nedoraslih otrok, se obraća na plemenite in socialno čuteće sorojake, ki so v dobrem gmotnem položaju s prošnjo, da bi ga podprli s kakršnimi koli sredstvi.

POLITIČKE BILJEŠKE

SVETI OTAC PAPA ZA MIR

Sveti Otac Papa Pio XII. govorio je u nedjelju na radiu talijanskog narodu. — »Došao je čas«, — rekao je medju ostalim, — »kada svi Talijani moraju moliti za mir, osobito u ovim danima, punim pometnje i nemira«. Sveti Otac Papa održao je taj govor poslije svečane službe Božje, prilikom kanonizacije Sv. Katarine Sienske, koja se smatra jednom od zaštitnica Italije. Ostali dio govora Sv. Oca Pape bio je posvećen jućerašnjem blagdanu.

»Ovo je trenutak«, — rekao je sveti otac,

POSJET PRINCA OD PIEMONTE SV. OCU PAPI

Iz dnevnih novinskih vijesti poznato je, da je talijanski prijestolonasljednik bio ovih dana u audijenciji kod Sv. oca pape. S obzirom na današnji kritični položaj u Evropi i mogućnost ulaska Italije u rat — o čemu se prošlih dana, mnogo raspravlja — taj je posjet izazvao veliki odjek u čitavom svijetu, napose ako se uvažuje intenzivna nastojanja pape Pija XII. kojima je svrha održanje mira na evropskom jugu.

Mjerodavni »Osservatore Romano«, poluslužbeni organ, očekuje od ovog posjeta dobre rezultate kao i posjeta koje ga je svojedobno učinio talijanski kraljevski par svetoj stolici. Naročito se upozoruje da ovi rezultati ne će biti samo na duhovnom polju, nego i na svjetoskom, a da je to tim više poželjno, što ratna bijeda u svijetu sve više raste.

»Tempe« — poluslužbeni organ francuske vlade pisao je da je posjet princa Umberta i princeze od Piemonta kod pape imao odjek u cijeloj Italiji. Audijencija je imala najsvečaniji karakter. Od naročitog je značenja razgovor, koji je prijestolonasljednik imao sa Sv. Ocem papom. Isto takovog je značenja razgo-

našla po brezupnem tavanju končno košček miru in sreće. Vsa mirna in spokojna, kakor nisi bila nikoli poprej, si mi pripovedala, polna materinskega čuvstvovanja, da pričakuješ svojega drugega otroka. »Saj od prvega ni imel ubogi Zorko čisto nič«, si rekla. V izpolnitvi te zadnje dolžnosti do svojega ljubega moža si umrla. Umrla si tedaj, ko na Goriškem cvetijo mandeljni in breskve — tudi sama v cvetju let, tudi sama v pomladi, ki je prišla po devetletni strašni zimi.

Ko si se poslavljala iz Celja sem rekla Zorku, da bom v Celju izgubila z teboj človeka. A imela sem zavest da bi ta človek živel nekje v Gorici. Zdaj je ta zavest umrla in moja duša je prazna, prazna... M. S.

ŠIRITE „ISTRU“!

— »kada svi treba da mole za pomoć s neba. Dok ratni požar uništava plemenite nacije, dotle Svevišnji, gospodar svemira od koga ovise carstva, koji jedini može podizati i obarati prijestolja, gleda ovamo dolje i traži, ima li barem jedan čovjek na zemlji, zabrinut zbog teških nesreća. Čovjek koji bi stavio ruku na pravičnost, koja traži mir«. Na koncu svoga govora papa je uputio molbu Svevišnjemu da vrati mir medju narode. Govor pape pobudio je najdublji dojam u čitavoj Italiji kao i u ostalom svijetu.

vor što ga je prijestolonasljednik imao s kardinalom Maglioneom, koji je kasnije uzvratilo posjet u kraljevskoj palači.

PAPIN MIROVNI PRIJEDLOG

Papa Pio XII., dostavio je prema jednoj vijesti iz Rima — predsjedniku Rooseveltu predlog, da bi se ovaj moment mogao iskoristiti, da se učini konačni napor za postignuće potpunog evropskog mira prije, nego što Italija bude uvučena u rat. Papa je također poslao upute papinskom nunciju u Berlinu, mgr. Orsenigu, da ispita gledište njemačke vlade, u vezi sa naporima Vatikana i Roosevelta, kako bi se spriječio ulaz Italije u rat.

Papino mišljenje, o mogućnosti, da se poduzme konačni napor za svršetak rata, veli se, da je saopćeno Rooseveltovom posebnom izaslaniku Tayloru, koji ga je saopćio u Washington.

»OSSERVATORE ROMANO« PRODAJE SE SAMO U VATIKANU

»Paris-Soir« javlja iz Rima, da »Osservatore Romano« neće više biti prodavan na području grada Rima, nego samo u Vatikanu. Kako je poznato u talijanskoj javnosti oštro se kritizira pisanje vatikanskog glasila, komu se predbacuje da drži s Antantom. Vatikanski list je u posljednje doba od 30 hiljada primjeraka povećao svoju nakladu na 120 hiljada primjeraka.

ENGLESKA NOTA ITALIJI

Kako United Press javlja iz mjerodavnih diplomatskih krugova doznaje se da je britanska vlada pozvala Italiju, da objavi svoje točno stanovište prema evropskom konfliktu. Kako se nadaju, odgovor talijanske vlade uslijedit će prije 16. V. Britanski otpravnik poslova sir Noel Charles, predao je odgovarajuću notu talijanskoj vladi istoga dana, kada je održana konferencija izmedju američkog poklisara Phillipsa i Mussolinija.

OTVARANJE ZRAČNE LINIJE RIM—TIRANA—SOFIJA

U jednom svom izvještaju iz Rima beogradsko »Vreme« javlja — razmatrajući držanje Italije s obzirom na mogućnost zapletaja u istočnom dijelu Mediterana — ovo:

U rimskim novinarskim krugovima s interesovanjem je primljen dopis iz Sofije povodom otvaranja uzduhoplovne linije Rim—Tirana—Sofija. U dopisu se govori o vezama, koje vežu Italiju i Balkan i dalje se kaže, da je prvim avionom stigao u Sofiju i jedan predstavnik albanskog naroda sa željom, da donese pozdrave Albanije prijateljskom bugarskom narodu. Bugarska zna da oni malobrojni Bugari na albanskom zemljištu žive u jednoj atmosferi do sada nepoznatoj ostalim balkanskim nacijama. Oni mogu slobodno da razvijaju svoju kulturu i religiju, kao što i Albanci u Bugarskoj ne mogu ništa da se požale na postupak bugarskih vlasti. Potrebno je dodati, kaže se dalje, da je bugarsko-albanski približavanje simptom od velikog značaja.

Djela Alfreda Oriania na indeksu

Povodom stavljanja na indeks poznatog djela talijanskog pisca Alfreda Oriania napisao je Farinacci u uvodnom članku »Regime Fascista« oštre riječi protiv Vatikana, u kojem predbacuje Vatikanu »da se miješa u političke borbe«. Udarac, koji je Vatikan namijenio Orianiju, izvršen je protiv fašističke antidemokratske politike, jer je fašizam ostvario suverenu državu kakvu je Orianu zamišljao. Ovdje se samo po sebi nameće pitanje: Zašto je Vatikan sada osudio ovo djelo Oriania, koje je napisano prije 30 godina i zašto to nije učinio već tada, kada je talijanska vlada dala tiskati ovo djelo kao nacionalno izdanje? Farinacci veli da se razlog ovakovom postupku Vatikana ima tražiti u tome, što Sveta Stolica počam od rujna 1939. vodi zajedničku politiku sa saveznicima.

»KAPLAN MARTIN CEDERMAC« V SLOVAŠCINI

Prav kar je izdao Bratislavsko društvo prijateljev klasičnih knjig v slovaškem jeziku roman iz življenja beneških Slovencev »Kaplan Martin Cedermac«, uspelu delo Pavla Sedmaka. To pomenljivo delo je pred leti izdala Slovenska matica in je zelo najboljša kritike ne samo v naših vrstah temveč pri vseh. — Slovaška izdaja Sedmakovega romana je okusno opremljena. Delo je odlično prevedel Koloman K. Geraldini, ki je že znan po svojih prevodih. Na koncu je knjigi dodan čodatek, ki ga je spisal pisatelj sam. V njem je opisana na kratko zgodovina in položaj beneških Slovencev, da bi bila vsebina romana bolj razumljiva slovaški publiki. Prav tako je opisana vsa borba in tragika tega najzadnejšega dela slovenskega naroda. Nas posebno veseli, da je to delo, ki obravnava življenje našega človeka v borbi za jezik in zemljo, prešlo ozki krog naše domovine.

»OBČNI ZBOR DRUŠTVA »TABOR« V LJUBLJANI

Ljubljana. — Delavsko prosv. in podporno društvo »Tabor« v Ljubljani javlja, da bo imelo svoj redni občni zbor v nedeljo, dne 26. maja, ob 9 uri predpoldne. Prostor bomo naknadno javili. Člane pozivamo, da do omenjenega roka poravnajo članarino. — Odbor.

NAŠI POKOJNIKI

† SEVERIN KAMENŠČEK.

Društvo »Istra-Oriem« v Novem Sadu javlja tužno vest, da je v Nišu dne 2. t. m. preminul vsled letalske nesreče njegov član, naš rojak Severin Kamenšček, pilot narednik. Pokojnik je bil doma iz Ročinja, odkoder je pred nekaj leti prešel v Jugoslavijo. Umrl je v najlepši dobi — star je bil šele 27 let. Pokojnikovo truplo je bilo začasno pokopano na Katoliškem pokopališču v nedeljo dne 5. t. m. V svoji zadnji želji je Severin Kamenšček izrazil, da bi bil rad pokopan bliže domači zemlji, ki jo je tako ljubil. Zaradi tega so prepeljali njegove zemске ostanke v Ljubljano in jih pokopali dne 9. t. m. na pokopališču pri Sv. Križu. Tako je izpolnjena zadnja pokojnikova želja, da bo njegovo truplo počivalo bliže rodnemu Ročinju. Pokojniku blag spomin, sorodnikom iskreno sožalje!